ما شاء اللہ لا قوۃ الا باللہ

مصنفہ جناب سید شاہ ابو الحسین احمد نوری [illegible]

سبیل المتقین

کاشف العارفین

١٢٩٨

باجازت جناب مولوی محمد [illegible] اشرفی [illegible]

[illegible] مطبع [illegible]

فہرست مضامین کتاب فیض انتساب

دلیل الیقین من کلمات العارفین

بسم الله الرحمن الرحيم

الصلوة والسلام على عباده الذين اصطفى لاسيما على سيدنا الاكرم
فاق العالمين فضلا وشرفا سيدنا ومولانا محمد المصطفى وعلى
اصحابه الطاهرين خصوصا على الخلفاء الاربعة الخلفاء الراشدين
وعلى جميع من تابعهم في الصدق وسيما من الاولياء الكرام
والعلماء العظام معادن الوفا الذين اسسوا الامة وبدوا الملة
اقاموا الحجة وفتحوا المحجة وازالوا الخفا فزادوا الكثرة والبسالة
فجعلنا عليهم صلاة وسلاما فيها من كل داء شفاء اما بعد
فيقول المعترف بتقصيره سيد ابو الحسين احمد نوری معروف ب
ابن سيد ظهور حسن رحمة الله عليه قادری برکاتی
مارهروی سلکه الله سبيل المؤمنين الى سبيل اليقين
حتى ياتيه اليقين وحشره في زمرة المتقين

وقبول حق فی الاولین ولسان صدق فی الآخرین مع جمیع الموالی الم...

آمین اللهم آمین وصلی الله علی سید المرسلین محمد واله وصحبه اجمعین

اما بعد نیک... الحمد که بفضل الله تعالی از چهره

تفضیل آنچنان که شاید نقاب کشاید و از آئینه عالمتاب راه ... زنگ

زنگ عبار یمین و یسار زدایند باعث بر تالیف و تصنیف این نظ

سخن لطیف شورش بیجای دو فرقه ... آمد که در نشه تعصب

اسباب ... از دست داده و در طلب مقصود از کجا بکجا افتاده اند یکی

نهاده حضرات شیخین رضی الله تعالی عنهما را بهمه وجوه تفضیل و بر و

جلیله و فضائل جمیله حضرت سید... الهالکین امام السالکین

سیدنا و مولانا علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه را یکسر ... طاق

نسیان نهاده ... مگر منشاء غلط اینان لفظ فضل کلی باشد که در کلام

دیده اند و از و فضل من جمیع الوجوه فهمیده حالانکه میان هر دو

که باندازه هزار فرسنگ هم بس نکند فرقه اخری در

بلاک تفریط افتاده بتفضیل حضرت مولی کرم الله تعالی وجهه

بیجا زده فضل باهر و شرف ظاهر حضرات شیخین رضی الله تعالی عنهما

بهوای نفس بنوعی دگر تاویل کنند مگر ندانند که تفضیل موثوق صدیق و

آیات کتاب و احادیث جناب رسالت مآب اجماع اصحاب و تصریحات

جلیله حضرت علیه ابی تراب و کلمات طیبه مردان باریاب بساحت

رب الارباب جل جلاله وصلی الله علی النبی الاکرم و علیهم اجمعین و بارک و سلم

محکم و اساسی مستحکم پس بیان خلاف جز بمخالف برکہ زند چارہ این حوادث
تنقیح مباحث از کلمات علماء کل میکند فقیر را درین عجالہ کار آسان افتادہ
کہ جہلاً یا تجاہلاً حضرات صوفیۂ صافیہ را درین مسئلہ با خود ہمزبان و از
تفضیل شیخین برکران گویند و حاشاہم عن ذلک تصوف نیست جز
در اتباع قرآن و حدیث و آنچہ رہ بہ خلافش نماید وسوسہ باشد ز ابلیس
ابلیس خبیث اعاذنا اللہ منہ آخر نشنیدہ کہ حضرت مولی المسلمین امام الاولیاء
کرم اللہ تعالی وجہہ تفضیل شیخین را چقدر رنگ ایضاح دادہ و منکرش را کیفر انکار
بکنار نہادہ پس حضرات صوفیہ کہ جز بغلامیش دمی نزنند از ایشان انہم
سر از فرمانش تافتن یعنی چہ لہذا تبرئت ساحت این اکابر و تجدید اظہار حق
ظاہر را این ورقی چند صرف از کلام این عظمای کرام گرد می آرم و بعدد
مبارک حضرات خلفا تبرک جستہ بر چار فصل مقسوم بنام تاریخی دلیل الیقین
من کلمات العارفین ۱۲۹۸ھ موسوم می نماید فصل اول در تفضیل
شیخین بفضل کلی بر وجہ اجمال فصل دوم در تفضیل شیخین بالتعیین در
ذاتی ولایت و مرتبۂ کاملیت فصل سوم در تفضیل حضرت مولی در تعدیۂ
ولایت و مرتبۂ تکمیلیت فصل چہارم در خلاصۂ کلام و فذالکۂ مرام و ما
توفیقی الا باللہ علیہ التوکل و بہ الاعتصام

فصل اول در تفضیل شیخین بفضل کلی بر وجہ اجمال

سرتاج ارشادات عرفا ارشادات سرتاج عرفا سیدنا و مولینا علی مرتضی
ست کرم اللہ تعالی وجہہ الکریم در اصح الکتب بعد کتاب الباری صحیح امام بخاری

از حضرت محمد بن الحنفیه مروی قال قلت لابی ای الناس خیر بعد النبی صلی الله
علیه وسلم قال ابو بکر قال قلت ثم من قال عمر یعنی والد ماجد خود حضرت
علی مرتضی کرم الله تعالی وجهه پرسیدم که این مردمان بهتر است پس از پیغمبر
صلی الله تعالی علیه وسلم فرمود ابو بکر گفتم باز که فرمود عمر و هم از آن
جناب ولایت مآب بطریق تواتر روایت کرده اند افضل هذه الامة بعد نبیها
صلی الله علیه وسلم ابو بکر و بعد ابی بکر عمر بزرگ ترین این امت پس از پیغمبر
شان صلی الله علیه وسلم ابو بکر است و بعد ابو بکر عمر حضرت امام احمد در مسند
خود از حضرت ابو جحیفه رضی الله عنه باسناد خود روایت فرموده ان علیا
رضی الله عنه صعد المنبر فحمد الله تعالی واثنی علیه وصلی علی النبی صلی الله علیه وسلم
فقال خیر هذه الامة بعد نبیها ابو بکر والثانی عمر یعنی تحقیق شیر خدا علی مرتضی
کرم الله تعالی وجهه بالای منبر تشریف آورد پس حمد و ثنای الهی و نعت
رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم بیان فرمود و فرمود بهترین این امت پس از
پیغمبر شان صلی الله علیه وسلم ابو بکر است و بمرتبه دوم عمر رضی الله عنهما و امام
دارقطنی و عبد ابن حمید و ابو ذر هروی بطرق متنوعه از راوی مذکور روایت نموده
قال دخلت علی علی فی بیته فقلت یا خیر الناس بعد رسول الله صلی الله علیه
وسلم فقال مهلا یا ابا جحیفة الا اخبرک بخیر الناس بعد رسول الله صلی الله علیه
وسلم ابو بکر ثم عمر الی آخره یعنی گفت راوی که حاضر شدم بخدمت علی مرتضی کرم الله
تعالی وجهه در دولتخانه جناب وی و گفتم ای بهترین ناس بعد رسول الله صلی الله
علیه وسلم پس فرمود جناب مرتضوی برجای خود باش ای ابو جحیفه آگاه کنم شما را

ترا بہترین مردمان بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ ابوبکرست بعد ازوی
عمر رضی اللہ تعالی عنہما و امام دارقطنی از ابوجحیفہ روایت کردہ انہ کان یری
ان علیا افضل الامۃ فسمع اقواما یخالفونہ فحزن حزنا شدیدا فقال لہ علی بعد
ان اخذ بیدہ و ادخلہ بیتہ ما احزنک یا ابا جحیفۃ فذکر لہ الخبر فقال لہ الا اخبرک
بخیر الامۃ خیرہا ابوبکر ثم عمر قال ابوجحیفۃ فاعطیت اللہ تعالی عہدا الا اکتم ہذا الحدیث
بعد ان شافہنی بہ علی ما بقیت تحقیق بود حضرت ابوجحیفہ کہ اعتقاد میداشت
کہ تحقیق علی مرتضی بزرگترین امت است پس شنید قومی را کہ مخالفت او
می ورزند درین عقیدہ پس رنجیدہ شد غمگین شدید پس قصہ این خبر جناب
مرتضوی بگوش خورد فرمود با بوجحیفہ بعد اینکہ گرفت دست مبارک او را
و بدولتخانہ خود برد چہ چیز است کہ مبتلای غم ساخت ترا پس بیان نمود
ابوجحیفہ خبر را پس فرمود جناب مرتضوی کہ آگاہ نسازم ترا بہترین امت
بہترین امت ابوبکرست بعد ازش عمر رضی اللہ عنہ گفت ابوجحیفہ پس دادم
خدا تعالی را عہدی کہ پوشیدہ نکنم این حدیث را بعد از انکہ اطلاع داد
مرا باو تا بقای عمر خود و نیز دارقطنی در سنن و ابو عمر بن عبد البر در استیعاب
از حضرت مولی کرم اللہ تعالی وجہہ راوی لا اجد احدا فضلنی علی ابی بکر و عمر الا
جلدتہ حد المفتری نیابم کسی را کہ تفضیل مید ہد مرا بر ابوبکر و عمر مگر او را حد دروغ
باف کہ ہشتاد چابک ست خواہم زد ف امام ابو عبد اللہ ذہبی گوید کہ
این حدیث صحیح ست ابو القاسم طلحی در کتاب السنۃ روایت میکند
علی رضی اللہ تعالی عنہ را خبر رسید کہ برخی از مردمان او را بر ابوبکر و عمر

رضی اللہ تعالیٰ عنہما تفضیل می نہند پس بالای منبر رفت و پس از حمد و ثنا فرمود
یا ایہا الناس انہ بلغنی ان اقواما یفضلونی علی ابی بکر و عمر و لو کنت تقدمت
فیہ لعاقبت فیہ فمن سمعتہ بعد ہذا الیوم یقول ہذا فہو مفتر علیہ حد المفتری
ای مردمان بتحقیق بگوشم رسیدہ است کہ مردمانی چند مرا بر ابو بکر و عمر بزرگ
دارند و اگر پیش ازین گفتہ بودمی درین امر چیزی ہر آئینہ سزا دادمی درین
باب پس ہر کہ را بشنوم پس ازین روز کہ میگوید این سخن را پس مفتری است
بر وی حد مفتری لازم در حیٰوۃ السالکین خطبہ حضرت مولیٰ در تفضیل شیخین
روایت میکند اعلموا ان خیر الناس فی ہذہ الامۃ بعد نبیہا صلی اللہ تعالیٰ علیہ
وسلم ابو بکر ن الصدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ ولم یکن احد اولی بالاسلام ولا احب
الی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم منہ ولا اکرم علی اللہ عز وجل فی ہذہ الامۃ بعد
نبیہا صلی اللہ علیہ وسلم منہ ولا خیر منہ ولا افضل فی الدنیا والاخرۃ منہ ثم
ان خیر الناس فی ہذہ الامۃ بعد نبیہا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم وبعد ابی بکر
ن الصدیق عمر الفاروق ثم عثمٰن ذو النورین ثم انا وقد رمیت بہا فی رقابکم
ووراء ظہورکم فلا حجۃ لکم علی اللہ عز وجل وانا استغفر اللہ تعالیٰ لی ولکم ولجمیع
اخواننا وبلغ علیا رضی اللہ تعالیٰ عنہ ان عبد اللہ بن سبا یفضلہ علی
ابی بکر و عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما فقال واللہ لہممت بقتلہ فقیل لہ رجل حبک
تقتلہ فقال لا جرم واللہ لا یساکننی فی بلدۃ انا فیہا فنفاہ بدانید و آگاہ باشید
کہ بہترین مردمان درین امت پس از پیغمبر شان صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم ابو بکر صدیق
است رضی اللہ تعالیٰ عنہ و نبودی کسی نزدیک تر با سلام و نہ محبوب تر مر رسول اللہ

صلی اللہ تعالی علیہ وسلم را از وی نه گرامی تر نزد خدای عز و جل نیست پس از
پیغمبرش صلی اللہ تعالی علیہ وسلم از وی نه کسی بهتر از وی نه بزرگتر در دنیا و آخرت
از وی رضی اللہ تعالی عنہ با تحقیق بهترین مردمان دین نیست بعد نبی ما صلی اللہ تعالی
علیہ وسلم و بعد ابوبکر صدیق عمر فاروق ست پس عثمان ذو النورین پس تر سن و
بدرستی و راستی که من دیدم و تیر انداختم باین سخن در گردنهای شما و بار پس پشت شما
(یعنی این مسئله را توضیح بشما پنهان و آشکار در حضور و در غیبت شما بحضور
سپید ... گفته ام تا کسی نگوید من نمی دانستم یا من خبر نرسید یا رسید
... بود فهم من خطای نمود پس نیست مر شما را حجتی بر خدای عز و جل در انکار
فضلیت بدین ترتیب باز فرمود من از خدای مغفرت میخواهم بهر خود و بهر شما
و بهر همه برادران ما راوی گوید رسید علی رضی اللہ تعالی عنہ را که عبد اللہ بن
سبا در تفضیل سید بر ابوبکر و عمر رضی اللہ تعالی عنهما فرمود سوگند بخدای بیشک
قصد کردم بکشتن او کسی عرض داشت مروی ترا دوست میدارد تو او را بکشی فرمود
آخر چاره نیست از آنکه بخدای نه ماند با من در شهری که من انجم پس بدر فرمود او را
امام ابو حنیفه کوفی رضی اللہ تعالی عنه که از اکمل اولیای کاملین ست و از معرفت
ذاتیه و هم ولایت مستعدیه بهره وافی داشت در فقه اکبر میفرماید افضل الناس بعد
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر الصدیق ثم عمر بن الخطاب ثم عثمن بن
عفان ثم علی بن ابیطالب رضی اللہ تعالی عنهم اجمعین در غنیة الطالبین
شریف که نسبت بذات پاک حضور غوث اعظم رضی اللہ تعالی عنه دارد مذکور ست
افضل الاربعة ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضی اللہ تعالی عنهم و همدران در ذکر

عقائد روافض فرماید ومن ذلک تفضیلهم علیا علی جمیع الصحابة یعنی از عقائد روافض
ست تفضیل دادن ایشان مرعلی را بر همه صحابه و بهمین است انما قیل لها
الشیعة لانها تشیعت علیا وفضلوه علی سائر الصحابة یعنی شیعه را شیعه ازان
گفتند که ایشان خود را بزور در سلک متبعان علی کشیدند واو را بر همه صحابه بزرگ
داشتند امام حجة الاسلام غزالی قدس سره العالی که از اکابر عارفین در نشر
همچو ماه نیم ماه ومهر نیمروز روشن ست در کتاب قواعد العقائد فرماید فضل الناس
بعد النبی صلی الله تعالی علیه وسلم ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضی الله تعالی عنهم
بیستر میگوید فمن اعتقد جمیع ذلک موقنا به کان من اهل الحق وعصابة السنة و
فارق رهط الضلال وحزب البدعة پس هر که اعتقاد کند این همه عقائد را یقین
آورده برانها باشد از اهل حق وجماعت سنت وجدا گردد از گروه گمراهی وجماعت
بدعت ف این کلام امام چنانکه پیداست ره می نماید بسوی قطعیت تفضیل شیخین وهمینست
مختار امام اهلسنت ابوالحسن اشعری رحمة الله علیه که سنیان را نسبت با وکرده اشاعره
گویند وهمینست مسلک امام مدینهٔ طیبه مالک بن انس وهمین می تراود از کلمات
حضرت مولی کرم الله تعالی وجهه برهمین بود مثل انجا وهمینست مرضی وپسندهٔ سیدنا
وحضرت والای جدی وشیخی ومرشدی سیدنا آل الرسول الاحمدی قدس سره
العزیز را شنیدم که از استاذ خود جناب مولانا شاه عبد العزیز صاحب حدیث میکردند که ایشان
گفتند تفضیل شیخین قطعی ست یا فرمودند با تیه قطعی ست شک از فقیر مؤلف ست و
دیگر ثقات از قربای فقیر گویند بابیش از صد بار از حضرت والا شنیده ایم که بی تردد میفرمودند
تفضیل شیخین قطعی ست فقیر مؤلف گوید عفی الله تعالی عنه اگر تفضیل شیخین هم ظنی باشد تا مفضل
را چه مجال سر برآرد هر انچه قطعی نباشد انکارش مباح گردد عزیزا اگر تفضیل قطعی باشد در مرتبهٔ فرض ست

وگر ظنی گیری در بابهٔ وجوب و ترکِ فرض و واجب هر دو در نفسِ لحوقِ
اثم و استحقاقِ عذاب یکسان همچنین نبودن مسئله از اصولِ دین هم چه
مضر که واجبات نیز از اصولِ دین نیست آیا برین بنا ترک آنها روا داری
سخن دراز می شود باز بکار ریکه دران بودیم گرائیم حضرت شیخ اکبر
محی الملة والدین ابن عربی در رسالهٔ تذکرة الخواص و عقیدت اهل الاختصاص
فرماید فبان لک بما سردناه من الادلة والبراهین الواضحة علی الاختصار
والایجاز ان ابابکر رضی الله تعالے عنه فاضل و افضل الصحابة و خیرهم
علی الاطلاق و خیر الاولین والاخرین بعد النبیین والمرسلین پس آشکارا
گشت مر ترا از انچه مسلسل گفتیم و پے در پے راندیم از ادله و حجتهای روشن
بر سبیلِ اختصار و اجمال آنکه ابوبکر رضی الله تعالے عنه بزرگ ست و بزرگترینِ
صحابه و بهترینِ ایشان مطلقاً و بهترینِ همه گذشتگان و همه پس آیندگان
بعد از انبیا و پیغامبران علیهم الصلوٰة والسلام و همدرین رسالت وقد تقدم
ذکر جلالة ابی بکر و فضله علی سائر الصحابة و انه اوفرهم رایا و اکملهم فضلا و احسنهم للدین
والامة نظرا و اعلمهم بالسیاسة والتدبیر بما فیها المصلحة للمسلمین و ذکرنا مکانه من رسول الله
علیه وسلم و منزلته عنده و الاخذ فی اکثر الاحوال برایه و جمیل احتیاطه للشریعة بما
یغنی عن ایراد ذکره هٰهنا و انه امام مجمع علی امامته باختیار اهل السابقة و
اجماعهم علیه و رضاهم به و انقیادهم بالطاعة له یعنی به تحقیق پیشتر یاد کرده ایم بزرگی
ابی بکر و سرداری او و فضیلتِ وے بر همه صحابه و اینکه او رضی الله تعالی
عنه وافرترینِ صحابه ست در رای و کاملترینِ ایشان در فضل و نیکوترینِ

ایشان در نظر و رعایت برای دین و امت و داناترین
ایشان به انتظام و تدبیر و بدانچه صلاح کار مسلمانان
در انست و یاد کرده ایم جای او از رسول الله صلی الله علیه وسلم و پایهٔ او نزد
وی و گرفتن نبی صلی الله علیه وسلم در اکثر حالات برای وی و احتیاط
نیکش بهر شریعت بوجهیکه پروا میکند از آن در وقتش بیجا و اینکه او رضی الله
تعالی عنه پیشوای است که اجماع افتاد بر پیشوایی او به گزیدن اهل سبقت مر
او را و اجماع کردن ایشان بر وی و پسندیدن ایشان مر او را و گردن نهادن ایشان
به فرمانبرداری او حضرت شیخ ابو نجیب سهروردی قدس سره که
حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی رحمة الله علیه صاحب سلسله مرید و
برادرزادهٔ ایشان اند در آداب المریدین در بیان عقاید صوفیه میفرماید افضل
البشر بعده صلی الله تعالی علیه وسلم ابوبکر رضی الله تعالی عنه ثم عمر ثم عثمان ثم
علی مخدوم جهان شیخ شرف الدین یحیی منیری قدس سره در شرح
او میفرماید —
قوله افضل البشر بعده صلی الله تعالی علیه وسلم ابوبکر بهترین آدمیان صلی الله
تعالی علیه وسلم ابوبکر صدیق است رضی الله تعالی عنه زیرا که پیغامبر صلی الله
علیه وسلم فرموده است ما طلعت الشمس ولا غربت بعد النبیین والمرسلین
علی ذی نجبة خیر من ابی بکر یعنی بر نیامد آفتاب و فرو نرود بعد از پیغامبران علیهم
الصلوٰة والسلام بر هیچ ذاتی بهتر از ابوبکر و چیز دیگر آمده است لم یفضلکم
ابوبکر بکثرة صیام و لا صلوٰة و انما فضلکم بشیء وقر فی صدره فاضل

نشده است بر شما ابو بکر به بسیاری صیام نه بسیاری صلوٰة به درستی و راستی که فاضل شده است به چیزے که بزرگ گشته است در سینه او و آن تعظیم خداوند تعالیٰ است و معقول چنین گفته اند اول کسیکه پیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم را تصدیق کرده است و بدو ایمان آورده است ابو بکر صدیق است رضی اللہ عنہ پس این سنت حسنه در عالم او نهاده است پس هر که تصدیق میکند مر پیغمبر را و ایمان بدو می آرد کار بر سنت وی میکند پس انچه مرد همه مومنان را بدین تصدیق و بدین ایمان آوردن بدهند تنها او را بدهند که این سنت وے است پس ازینجا هر آئینه فضل بر همه بعد از انبیا و رسل علیہم الصلوٰة والسلام او را بود بر جمله است قوله ثم عمر پس بهترین آدمیان بعد از ابو بکر صدیق عمر است قوله ثم عثمان پس بهترین آدمیان بعد از ابو بکر و عمر خطاب عثمان است قوله ثم علی پس بهترین آدمیان بعد از ابو بکر صدیق و عمر خطاب و عثمان ذی النورین علی است انتهی ملخصا در معدن معانی ملفوظ حضرت شیخ شرف الدین یحییٰ منیری قدس سره باب دهم در ذکر فضل صحابه بر جمله امم ذکرے در مناقب ام المومنین عائشه رضی اللہ عنہا و عمارت روضه متبرکه و ذکر در فضل صحابه رسول رضی اللہ عنہم وصلی اللہ علیہ وسلم افتاد بیچاره عرضداشت که فضل صحابه رسول صلی اللہ علیہ وسلم بر جمله مومنان همین فضل صحبت است بحسب یا و بصفات دیگر همچنانکه علم و عبادت و زهد و تقوی و توکل و غیر آن بندگی مخدوم عظمه اللہ فرمود که جمله جواب درین مسئله است که فاضل ترین همه خلق مصطفیٰ محمد

رسول الله صلی الله علیه وسلم و بعد او فضل خلایق همه انبیا و رسل اند صلوة
الله علیهم اجمعین و بعد انبیا و رسل علیهم السلام افضل بنی آدم امت محمد
علیه السلام است و افضل امت محمد علیه السلام صدیق اکبر است و بعده عمر
خطاب است و بعده عثمان بن عفان است و بعده علی مرتضی است رضی الله
عنهم دیگر باید دانست که خواص بنی آدم یعنی انبیا و رسل علیهم السلام افضل اند
از خواص ملائکه و خواص ملائکه چنانکه جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل
صلواة الله علیهم افضل اند از عوام بنی آدم و عوام بنی آدم افضل اند از عوام ملائکه
اینست مذهب سنت و جماعت اما آمدیم بر سر حرف آنکه پرسید که فضل
صحابه رضی الله عنهم بر جمله مومنان همین فضل صحبت محسب یا در صفات
دیگر هم چنانکه علم و عبادت و زهد و تقوی الخ چون حضرت رسالت مآب صلی الله
علیه وسلم فرموده است اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم این بر عموم است
چنانکه بر خلفاء اربعه اقتدا بر جمله صحابه اقتد پس هدایت دیگران مقید آید با قتداء
ایشان و هر آئینه مقتدی فاضلتر از مقتدی بود در جمیع معانی تقاضا کند
پس ایشانرا چنانکه فضل صحبت بود فضل در جمیع معانی هم بود لیکن هر چند
ایشان در جمیع معانی موصوفند چنانکه علم و تقوی و زهد و ورع و توکل و
امثال آن اثر صحبت و فوائد آن بیشتر و بیشتر از همه صفات دیگر است ایشانرا
باجمعها بصحبت تنها نسبت کنند نه صفات دیگر چنانکه گویند صحابهٔ رسول
الله صلی الله علیه وسلم پس دیگرے را از اولیاء الله علیهم الرحمة ممکن و جائز
که در صفات دیگر جز صحبت موصوف کردند چنانکه ایشان اما ولت و نعمت

که در صحبت است خاص همه بصحبت تعلق دارد آن کجا حاصل کند بندگی مخدوم
عظمه الله چون بدین حرف رسید این بیت بزبان مبارک راندند ماه من
گر تو مرا کس نه کنی من چه کنم * سنگ بے تربیتی لعل شدن نتواند۔ از
حضرت سلطان نظام الدین محبوب الٰہی قدس سره العزیز در فضل الفواد
ملفوظات طیبات آن قدسی صفات می آرد در بیان آنکه امیر المومنین
ابو بکر صدیق رضی الله تعالےٰ عنه را صدیق از کجا گویند بر لفظ مبارک
راند که او فاضلترین جمله یاران پیغمبر صلی الله تعالےٰ علیه وسلم بود و نیز چون
رسول الله صلی الله تعالےٰ علیه وسلم از معراج بازگشت هر چه فرمود تصدیق
نمود و استوار داشت و نیز صدق او بسیار بود انتہیٰ ملخصًا حضرت سیدنا
مقتدائے شریعت و طریقت راس الاکابر والاماجد حضرت سید عبد الواحد
بن سید ابراهیم بلگرامی قدس سره السامی که از اجداد و مشائخ فقیر است
در کتاب سبع سنابل شریف این مسئله را تنقیح بلیغ و توضیح بدیع نموده
و این کتاب مستطاب همانا نوریست از خداوند تعالےٰ و کنزیست از
خطیرة القدس اعلیٰ حرف حرفش مقبول بارگاه جناب رسالت پناه
صلی الله تعالےٰ علیه وسلم افتاد و حضرت مصنف را وقعتی منیع و مکانتی
رفیع در آن دربارِ دُرر بار داد حضرت سیدی و جد جدی تاج العاشقین
حضرت سید شاه حمزه قدس سره الشریف در کاشف الاستار شریف
در ذکر حضرت مولائے موصوف میفرماید اشهر تصانیف او کتاب
سنابل ست در سلوک عقاید حاجی الحرمین سید غلام علی آزاد سلمه الله

در مآثر الکرام می نویسد وقتی در شهر رمضان المبارک سنه خمس و ثلثین
ومایته والف مولف اوراق در دار الخلافت شاهجهان آباد خدمت شاه
کلیم الله چشتی قدس سره را زیارت کرد ذکر میر عبد الواحد قدس سره درمیان
آمد شیخ مناقب و مآثر میر تا دیر بیان کرد و فرمود شبی در مدینه منوره بپهلو
بر بستر خواب گذاشتم در واقعه می بینم که من و سید صبغة الله بروجی خلیفه شاه
وجیه الدین گجراتی رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم باریاب شدیم
جمعی از صحابه کرام و اولیا بهشت حاضر اند درینها شخصی است که حضرت صلی الله
تعالی علیه وسلم با او لب به تبسم شیرین کرده حرفها میزنند و التفات تمام دارند
چون مجلس آخر شد از سید صبغة الله استفسار کردم که این شخص کیست
که حضرت صلی الله علیه وسلم با او التفات باین مرتبه دارند گفت میر عبد الواحد
بلگرامی است و باعث مزید احترام او این است که سنابل تصنیف او در جناب
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم مقبول افتاده انتهی کلامه و انتهی لفظ سیدنا بالجملة در هیچ
کتابی کریم و سفری عظیم مسئله تفضیل شیخین را برنهجی رنگ تفصیل داده است که مخالف
منصف را بجز توبه انابت راهی دیگر نگذاشته فقیر مولف چند چند عبارتی چند
ازو بر می نگارد **فرمود قدس سره** اجماع دارند که افضل از جمله بشر
بعد انبیا ابوبکر صدیق است و بعد ازوی عمر فاروق و بعد ازوی عثمان ذی النورین
است و بعد ازوی مرتضی علی است رضی الله تعالی عنهم اجمعین **و فرمود** امام اعظم
ابوحنیفه کوفی را رضی الله تعالی عنه از مذهب سنت و جماعت پرسیدند فرمود ان تفضل
الشیخین وتحب الختنین وتری المسح علی الخفین یعنی فضل ختنین از فضل شیخین کمتر است

بی نقصان و قصور و محبت شیخین با محبت ختنین برابر نیست بلکه تفاوتها دارند و فرمود
اجماع اصحاب و تابعین و تبع تابعین و سائر علمای است هم برین عقیده واقع شده
است و این اجماع در کتب متقدمان و متاخران مذکور و شایع است و فرمود مخدوم
قاضی شهاب الدین در تیسیر الاحکام نوشته کسیکه امیر المومنین علی را خلیفه نداند او
از خوارج است و کسیکه او را بر امیر المومنین ابوبکر و عمر تفضیل کند او از روافض
است انتهی ملخصا و بالی کملا و فرمود من چه کس باشم که درینجا دخل کنم فاما
مذهب سنت و جماعت را بیان کنم که شیخین را بر ختنین و جمله اصحاب فضل است
و فرمود ای عزیز اگرچه کمالیت فضائل شیخین بر ختنین مفرط و فائق هست اما
باید که ترا انه بر وجهی که در کمالیت فضائل ختنین قصوری و نقصانی بخاطر تو
رسد بلکه فضائل ایشان و فضائل جمله اصحاب از عقول بشریه و از فکر انسانیه
بسے بالاتر است و فرمود پس چون اجماع صحابه که انبیا صفت اند بر تفضیل
شیخین واقع شد و مرتضی رضی الله تعالی عنه نیز درین اجماع شریک و متفق
بود مفضله در اعتقاد خود غلط کرده است جان و مال ما فدای نام مرتضی باد دل
و جان ما فدا و نثار اقدام مرتضی باد کدام بدبخت ازلی که محبت مرتضی در دلش
نباشد و کدام رانده درگاه مولا که اهانت او روا دارد مفضله گمان برده است
که نتیجه محبت با مرتضی تفضیل اوست بر شیخین و نمی دانند که ثمره محبت موافقت با
او نه مخالفت که چون مرتضی فضل شیخین و ذی النورین را بر خود روا داشت
و اقتدا با ایشان کرده و حکمهای عهد خلافت ایشان را امتثال فرموده شرط محبت
با او آن باشد که در راه مردی با او موافق باشد نه مخالف مفضله چه می فرماید

مگر مرتضی و سایرِ صحاب حق پوشی کردند و به اظهارِ حق ساکت شدند و فرمو
فاما مفضله چون می بینند که فضلِ شیخین از کتاب و از احادیث و از اجماعِ اصحاب
و از اتفاقِ علمای امت بنیادی مستحکم است عقاید فاسدهٔ خود را می پوشند
و در هر جائی به اظهارِ آن می کوشند و هر کجا که مجالِ تصرف می یابند تخریبِ قواعدِ
مسلمانی بافسادِ عقایدِ ایمانی بنیاد می نهند و فرمود و آنکه سلسلهٔ چهارده
خانواده بمرتضی علی کرم الله تعالے وجهه میرسد و بهیچ کدام ازین خلفا نمیرسد
بسبب آنکه این خلفا هیچکس را خلیفه نگرفته اند تا بجای رسول علیه الصلوٰة
والسلام به نشانند زیرا که با بودن خلفای رسول خلفای خلفا را استحقاق آن نباشد
که بجای رسول به نشینند و چون خلافت بمرتضی علی تمام شد ضرورةً او حسن بصری
را خلیفه گرفت و بجای خود به نشاند و از و خانواده ها پیدا آمد که بمرتضی علی میرسد
پس تاخرِ مرتضی در نوبتِ خلافت سببِ جوعِ خانواده ها گشت و اگر ازین خلفا
دیگر متاخر بودی مرجعِ خانواده ها همون گشتی تا بدانی که مفضله ازین جنس
بیهودگی ها بسیار دارد اما بعضی از سادات مفضله میگویند که مرتضی علیؓ
جدِ ماست بدان سبب او را افضل الخلفا می شماریم و فضلِ دیگری بر وی
روا نمیداریم ای برادر فضل بخشی نه بدستِ این ساداتِ فضول ست تا هر کرا
خواهند فضل دهند و یکے را بر دیگرے فضل دهند ذالک فضل الله یوتیه
من یشاء ای عزیز فضائلِ ایشان توجیه وا فی وجه تناسی سخنی چند از
نزهت الارواح علی الخصوص و الخلوص بران ثانی اثنین اذهما فی الغار
آن سر حلقهٔ جمیع مهاجر و انصار آن مخزنِ اسرارِ نبوی و آن مهبطِ انوار

مصطفوی آن قافله سالار قد افلح المؤمنون ○ وانهم لجیش وان جندنا
لهم الغالبون ○ آن کلیم صفت در گلیم تجرید و آن خلیل سیرت در خلوت تفرید
آن محرم راز آسمانی + و آن محرم کعبهٔ معانی + آن همدم خاص ثانی اثنین
و آن خواجهٔ جارسوی کونین + در مسند حلم امیر اعدل + در آخر عهد امام اول +
صدیق طریق استقامت + سالک معارج کرامت + صاحب قدم مقام تجرید
سر دفتر جملهٔ اهل توحید + او در قدم از دم یقین بود + زان پیشرو سپاه دین بود
در جمع مقربان صادق + حقا که جز او نبود سابق + و بر آن ستایش عرب
و عجم و آسایش بطحا و حرم آن مظهر کلمهٔ صدق و صیانت آن معمار قصور
شرع و دیانت آن بانی قاعدهٔ جهانبانی و آن تخت خلافت را سلیمان ثانی
و بر آن امام معصوم و محترم و مرحوم آن ضابطهٔ جیش عسرت و واسطهٔ جیش
نصرت آن قدوهٔ اصحاب علم و آن قبلهٔ ارباب حلم و بر آن سرور مطلبی و ابن
عم نبی آن اصل شجرهٔ ولایت و آن فرع ثمرهٔ نهایت آنکه بی او مدینهٔ علم
را دری بایست و آنکه با او مصر دین را هیچ دری بایست انتهی الخصا حضرت
میر عبد الواحد قدس سره الماجد در شرحش فرماید چون بر ارواح جملهٔ آل
و ازواج و اصحاب و اتباع بر سبیل اجمال تحفهٔ تحیات گفت بعد از ان چهار
یار را بتفصیل و ترتیب جداگانه ذکر کرد بجهت آنکه در ترتیب فضیلت و خلافت
ایشان گمراهان را سخن هست و مصنف قدس سره مناقب هر چهار خلیفه بترتیب
مذهب اهلسنت و جماعت ادا فرموده و مذهب الصریح رد کرد یکی مفضله که تفضیل امیر المؤمنین علی را بر امیر المؤمنین
ابو بکر و عمر تفضیل می دهد رضی الله تعالی عنهم و دوم خارجی را که از خلافت امیر المؤمنین

علی کرم اللہ تعالیٰ وجہہ منکر سنت و جماعت است بدانکہ باتفاق مذہب سنت
و جماعت ابوبکر را بر ہمہ یاران فضل است رضی اللہ تعالیٰ عنہم قولہ تعالیٰ ولا یأتل
اولو الفضل منکم والسعۃ جمہور مفسرین برانند کہ این آیہ در فضل ابوبکر صدیق
است بر فاروق و ذی النورین و اسد اللہ و سائر اصحاب رضی اللہ تعالیٰ
عنہم و حکیم سنائی ایمائی بدان کردہ ؎ بود چندان کہ ہست فضلش + کہ
اولو الفضل خواند ذو الفضلش + صورت و سیرتش ہمہ جان بود + زان چنینم
عوام پنہان بود + روز و شب ماہ و سال در ہمہ کار + ثانی اثنین اذہما فی الغار
و بدانکہ باتفاق مذہب سنت و جماعت افضل از ہمہ اصحاب بعد ابوبکر
عمر است و بدانکہ بدانکہ مہر دین بے محبت امیر المؤمنین علی کرم اللہ تعالیٰ
وجہہ درست نیست اما محبتی کہ از محبت خلفای دیگر مفرط باشد فی بستان
الفقیہ ابی اللیث قال علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ یہلک فی اثنان محب مفرط
و مبغض مفرط پس چنانکہ محبت امیر المؤمنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ شرط درستی
اسلام است ہمچنین محبت با خلفای راشدین نیز از شرائط درستی اسلام است
خلیفہ حضرت نصیر الدین چراغ دہلی سید محمد گیسو دراز قدس سرہما
میفرماید عقیدۂ من بہ دل راسخ است کہ افضل الصحابۃ ابوبکر ثم عمر ثم عثمان
ثم علی رضی اللہ تعالیٰ عنہم انتہی حکایت کرد این سخن را حضرت شیخ محقق
مولانا عبد الحق محدث دہلوی قدس سرہ در اخبار الاخیار شریف حضرت
سید اشرف جہانگیر چشتی سمنانی قدس سرہ در رسالہ بشارۃ المریدین
میفرماید افضل الصحابۃ والاحق بالخلافۃ ابوبکر بن ابی قحافۃ ثم عمر ثم عثمان

ثم علی رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین معلوم فرزندان و برادران و معتقدان
و مریدان و محبان باد کہ ما برین بودیم و ہمبرین ہستیم و ہمبرین خواہیم
بود تا ابد الآباد حیث قال صلی اللہ تعالی علیہ وسلم کما تعیشون تموتون
وکما تموتون تبعثون وکما تموتون تحشرون و ہرکہ برین اعتقاد ندارد او
گمراہ ست و زندیق و ما از وی بیزاریم و خدای عز و جل ازو راضی نیست
مسند نشین کالپی شریف حضرت مولنا و سیدنا سید احمد بن سید محمد
قدست اسرارہما کہ در سلسلۂ علیۂ عالیۂ قادریہ از مشائخ خاندان ماست در
زبدة العقائد شرح عقائد عمر نسفی میفرماید قال وافضل البشر بعد نبینا صلی اللہ
علیہ وسلم اقول والمراد من الافضلیۃ ہہنا کونہ اکثر ثوابا عند اللہ تعالی
بما کسب من الخیر لا انہ اعلم واشرف نسبا فان صیغۃ افضل موضوعۃ للزیادۃ
فی المعنی المصدری بوجہ ما اعم من ان یکون من جمیع الوجوہ او بجمیع الخصال
من حیث ہو المجموع وانما وقع الخلاف فی المعنی الذی مر انفا و اینا فی ذلک
رجحان الغیر فی الآحاد والاخر قال ابوبکر الصدیق ثم عمر الفاروق ثم عثمان
ثم علی بن المرتضی اقول والروافض قائلون بفضل علی کرم اللہ تعالی وجہہ
علی الجمیع وہذا خطاء عظیم منہم لانہ بایع ابابکر و عمر وانما بایع لرضاء اللہ و
لرضاء رسولہ صلی اللہ علیہ وسلم لا لامر الدنیا فتبعہما وانما المتابعۃ لامر الدین
لا لامر الدنیا و ما بیع لمعویۃ رض لما رای حقا فی جانبہ ما جلس الا خرج من ہذا الملک و ما ظہر
فی حقہما رضی اللہ تعالی عنہما شیء من المخالفۃ قال وخلافتہم اقول ای
نیابتہم للرسول صلی اللہ تعالی علیہ وسلم قال علی ہذا الترتیب اقول

ایضا به ترتیب الافضلیة خلاصه آنکه اینجا مراد از فضلیت زیادت در صفات اعمال
نیک ست نه در دانش و بزرگی نسبت بیرا چه صیغه افضل موضوعست برای زیادت در
فضل عام از آنکه در هر فضل باشد یا در مجموع فضائل بحیثیت اجماع و خلاف
نه واقع شده است مگر بمعنی که حالا گذشت و این منافی نیست رجحان
غیر او در فضائل دیگر بهمین معنی با سنیان خلفای کرام را بترتیب فضل تفهیم
و رفضیان علی کرم الله تعالی وجهه را بر همه بزرگی دهند و این خطا بزرگ است
از ایشان زیرا که علی کرم الله تعالی وجهه بیعت کرد مر ابوبکر و عمر را و این
بیعت نبود مگر برای خوشنودی خدا و رسول صلی الله تعالی علیه و سلم نه برای
کار دنیا پس پیروی کرد آن هر دو را و پیروی نیست جز در امر دین نه در امر دنیا
و پیروی نفرمود معاویه رضی الله تعالی عنه را هرگاه که حق بجانب خود دید
نشست بلکه او را ازین ملک بیرون کرد و نه پیدا شد از و در حق شیخین چیزی
از خلاف و هم نیابت خلفا مر رسول صلی الله علیه و سلم را بر ترتیب افضلیت است

ف فقیر گوید عفا الله تعالی عنه ازین کلام بلاغت نظام جلیل المبانی
جلیل المعانی علاوه اصل مقصود که تفضیل شیخین ست چند فوائد دیگر نیز بمنصه
وضوح جلوه گری یافت اول آنکه تفضیل شیخین من جمیع الوجوه
مشرب سنیان نیست که او از باده نزاع برکران افتاده ست دوم
آنکه تفضیل جناب مولی کرم الله تعالی وجهه مذهب روافض است
بر خلاف اهلسنت پس هر که بدو قائل باشد سنی گفتنش نشاید سوم
آنکه تفضیل شیخین بر جناب امیر رضی الله تعالی عنهم در امر دین است

فوائد تفضیل

نه در امور دنیاویه بدر غرضهم طاعنانیکه فضل شیخین را بزیادت سلیقه در امور ملکداری و ملک گیری تاویل کنند و بزرگی مرتبه و جلالت شان را مخصوص بحضرت مرتضوی دانند چهارم آنکه مسئلهٔ تفضیل جداگانه از مسئلهٔ خلافت است لهذا علما او را بافراز و فراد می آرند و اینکه گویند خلافت بر ترتیب افضلیت است مجرد حواله باشد بر ذکر گذشته چنانکه گوئی زید نزد من آمد بار عمرو دوستی من ایشان نیز بهمین ترتیب است نه آنکه شیخین جز در امور خلافت ندانند و اصل کار را که قرب خداوندی و کرامت عند الله است از یاد و بیاد دهند چنانکه نافهمان این زمانه را روی نموده است پنجم آنکه هر چند نزد ما اهلسنت و جماعت در خلافت امیر معاویه حق بدست حضرت امیر المؤمنین علی بود رضی الله تعالی عنهما اما حق و اصح همین است که خطای معاویه اجتهادی بود که مغفور است نه عنادی که بفسق رساند و طعن و تشنیع را روا گرداند و لهذا ترضی فرمود رضی الله تعالی عنه گفت بر نام نامی وی آنچنانکه بر اسمای طیبهٔ سائر صحابه گویند و چسان نباشد که هم صحابی بود و بشرف مصاهرت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم امتیاز مشت یافته پس بایکی از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم گونه ناخوشی داشتن هرگز جمع نیاید تا بنا گفتن و فاسق پنداشتن چه رسد پیشوایان اهلسنت سپید گفته الصحابة کلهم خیار عدول لا نتکلم فیهم الا بخیر تو کیستی و که باشی که بر فضل یکی از ایشان انگشت نهی یا از رضی الله تعالی عنه گفتن لب بندی تو دو هزار هیچ تو رضی الله تعالی عنه نگوئی خدای خود گوید رضی الله عنهم و رضوا عنه عزیزا اخرای آیات بیشمار و احادیث هزار در هزار که در فضل صحابه و ذم طاعنان ایشان بوجه عموم وارد شده است ایچ جاوید

شنیدی که اینجا امیر معاویه یا کسی دیگر از صحابه را تخصیص و استثنا نموده اند
و چون اینچنان نیست پس شاد باش و مژده گیر که قرآن و حدیث استثنای
باطل ترا که از پیش خود در کلام خدا و رسول تصرف کرده بودی هم بر روی
تو زدند و از آن هولناک وعید و جانگزا تهدید که در حق کسانیکه با صحابه بد
بوده اند ورود یافت ترا هم بهرهٔ وافی و نصیبهٔ کافی ارزانی داشتند در فوائد الفواید
شریف مولفهٔ امیر نجم الدین حسن بن علا سنجری رحمة الله علیه که از ملفوظات
طیبات حضرت سلطان الاولیا مولنا نظام الملة والدین محبوب
الهی قدس سره العزیز است می گوید. بنده عرضداشت کرد که اعتقاد در
باب معاویه چگونه می باید داشت فرمود که او مسلمان بود و از صحابه بود و
خسر پورهٔ رسول بود علیه الصلوة والسلام او را خواهری بود ام حبیبه
گفتندی رضی الله عنها او حرم رسول بود صلی الله علیه وسلم فقط انتهی
ای غافل چشم بکشا و نگاه پاک بین که نسبت عقیدهٔ مردان خدا در بارهٔ جناب
امیر معاویه و سائر صحابهٔ کرام نه آنکه چشم از فضائل ایشان بر دوزی و در کانون
سینه آتش کینه برافروزی بیقین پندار که روزی خود در آتش خویشتن سوزی
قال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم اجرؤکم علی اصحابی اجرؤکم علی النار دلیر
ترین شما بر یاران من دلیرترین شما است بر دوزخ و قال صلی الله تعالی
علیه وسلم لعن الله من سب اصحابی خدای لعنت کناد بر کسیکه بد گوید یاران
مرا و قال صلی الله تعالی علیه وسلم اذا ذکر اصحابی فامسکوا چون ذکر یاران
من بمیان آید وا ایستید و حرمت شان نگاه دارید و در حال ایشان خوض

بیچارگی شیعه بشنید که ایشان چون بر صوفی مناسبت ستاطعن نشین چنداینها یاد کرده
شد تا شیعه کسی ما را با اسود و نه آید از بد اسیه چون آرحیم فی شرح التعرف
الایة قال ابو عبد الله اسمعیل بن محمد البخاری فی باب التعبیر بس چون پیغامبران
علیهم الصلوٰة و السلام اهل سنت را بر ایشان مرتبت اول اند و بسیار اند ایشان
و بیش ایشان هر که بیان نا کنند هم چندان ثواب که این کارکنندگان
را باشد آن پیغامبر را باشد پس نبی فاضلترین همه گروه و از بهر این گفتند
اهل سنت و جماعت که ابو بکر صدیق رضی الله تعالی عنه فاضلترین همه است
ست از بهر آنکه نخستین کسیکه به محمد صلی الله تعالی علیه وسلم ایمان آورد وی
آورد و این سنت نیکو اول او نهاد هر که برین سنت برفت تا قیامت
همچندان مزد که او را باشد ابو بکر صدیق را باشد رضی الله تعالی عنه تا
رسول گفت صلی الله تعالی علیه وسلم ما طلعت الشمس ولا غربت
بعد النبیین و المرسلین علی ذی مهجة افضل من ابی بکر رضی الله تعالی برین خبر درست
گفت که پیغامبران فاضلترین همه خلق اند و از پس پیغامبران ابو بکر صدیق
رضی الله تعالی عنه فاضلترین همه خلق است مولانا جامی رحمة الله
علیه در شواهد النبوة می آرد چون روز حنین حرب سخت شد خبّاب
رضی الله تعالی عنه پیش رسول صلی الله تعالی علیه وسلم در آمد و گفت
یا رسول الله جنگ سخت شده است ما را خبری کن که گرامی ترین اصحاب
تو کیست که اگر امری واقع شود وی را یابیم و اگر شهید شوی وی را بینیم پس رسول الله

صلی اللہ علیہ وسلم فرمود اینک امیر المومنین ابوبکر صدیق وزیر من
و قائم مقام خواہد بود بعد از وی عمر بن الخطاب دوست من ست با من حق
سخن میگوید از زبان من و عثمان بن عفان از من ست و من از وی
و علی برادر من ست و صاحب لوای من روز قیامت **شاہ غلام**
شرف الدین قادری منیری قدس سرہ در ملفوظات شیخ و مرشد خود
شان مسمی بہ گنج فیاضی واقع ۲۲ محرم روز جمعہ ۱۲۸۰ھ میفرماید بر طریقہ
اہل سنت و جماعت مستقیم باشد یعنی خلافت ظاہری و باطنی از رسول اللہ علیہ الصلوۃ
والسلام بخلیفہ اول ابوبکر صدیق بعد ازان بحضرت فاروق بعد ازان بحضرت
عثمان بعد ازان بحضرت علی رضی اللہ تعالی عنہم رسیدہ اعتقاد کامل کند و حب اہلبیت
را جزو ایمان داند و برامر شرع مستقیم باشد در کتاب آئین محمدی کہ از اقوال قدوۃ المتاخرین
حسب الحکم حضور پرنور **سیدنا و مولنا و ملجانا و ماونا** امام الکاملین ختام
الواصلین حجۃ اللہ فی الارضین معجزۃ من معجزات سید المرسلین صلی اللہ تعالی علیہ
وسلم حضور آقای نعمت دریای رحمت سیدی سندی و ذخیرتی لیومی غدی
حضور **سید آل احمد اچھے میاں** مارہروی رضی اللہ تعالے عنہ و
ارضاہ و افاض علینا من الائہ و نعماہ جمع شدہ است در مجلد عقائد و
مسائل کہ بنظر اشرف و اصلاح حضور پرنور مشرف گردیدہ است فرمودہ
افضل صحابہ ابوبکر صدیق ست و نزد شیعہ علی
مرتضی و فیہ ایضا شیعہ گویند علی رضی اللہ تعالی عنہ بعد از رسول اللہ

صلی اللہ تعالے علیہ وسلم افضل مردانست بعد از وی ائمہ معصومین
وفیہ ایضاً ناقلاً عن شمس العقائد والخلفاء الاربعۃ افضل الاصحاب
چہار یار باصفا کہ خلفاء راشدین و جانشین مصطفے اند فاضلترین صحاب
و نزدیک ترین صحاب اویند و فضلہم علے ترتیب الخلافۃ والمراد بالافضلیۃ
الاکثریۃ الثواب اول ایشان ابو بکر ثم عمر ثم عثمان ثم علے رضی اللہ تعالے عنہم
این مسئلہ نزد اہلسنت وجماعت از یقینیات ست وفیہ ایضاً باید دانست
کہ علامت سنت وجماعت سہ چیزست تفضیل الشیخین وحب الختنین والمسح
علی الخفین یعنی ابو بکر و عمر را فاضل دانستن و علی و عثمان را محبت داشتن
وجواز مسح موزہ را اعتقاد کردن وفیہ ایضاً ناقلاً عن محبوب السالکین بدانکہ
ابتدای برآمدن این تمام سلاسل از حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم
ست بدین ترتیب رسول الثقلین ونبی الحرمین وامام القبلتین وجد السبطین
وشفیع من فی الدارین محمد رسول اللہ صلی اللہ تعالے علیہ وسلم از وی خیر البشر
بعد الانبیاء بالتحقیق ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالے عنہ و نیز از محمد رسالت پناہ
صلے اللہ تعالے علیہ وسلم الفارق بین الحق والباطل عمر بن الخطاب
رضی اللہ تعالے عنہ و نیز از رسالت پناہ صلی اللہ تعالے علیہ وسلم
جامع القرآن ذو النورین عثمان بن عفان رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین
رسید و نیز از حضرت امیر المؤمنین علے بن ابیطالب بہ امام حسن و حسین
رضی اللہ تعالے عنہما و بخواجہ حسن بصری من التابعین رسیدہ الخ وفیہ
ایضاً از رسالۃ رموز الواصلین الولایۃ افضل من النبوۃ ای بعد النبوۃ

اینجا من بمعنی بعد ست قوله تعالی اطعمهم من جوع ای بعد جوع یعنی ولایت
افضل ست بعد نبوت و قال علیه الصلوة والسلام والله ما طلعت الشمس
ولا غربت علی احد بعد النبیین افضل من ابی بکر **وفیه ایضا** در
تیسیر الکلام است و من الروافض من قال ان حب علی و اهل البیت اولی
من غیرهم و منهم من قال وجب اللعن علی من خرج علی علی رضی الله تعالی
عنه من الصحابة مثل معویة و طلحة و زبیر و عائشة رضی الله تعالی عنهم و هذا
بدعة سیئة والاصح انها کفر انتهی یعنی از رفضیان ست کسیکه گفت محبت
علی و اهلبیت اولی ترست از محبت دیگران و از ایشان ست آنکه گفت
لعنت واجب آمد بر کسانیکه بجنگ برآمدند بر علی رضی الله تعالی عنه از صحابه
مانند معاویه و طلحه و زبیر و عائشه و این بدعتی بد و قبیح ست و صحیح تر آنست
که این کفرست **وفیه ایضا** در رساله رد روافض آورده است اما تفضیل
در محبت حافظ ابن موسی نقل میکند که سوال کردم از حافظ عبد الرحمن
ابن مهدی الفزاری اگر کسی تفضیل نماید صدیق و فاروق را بر ذی النورین
و علی رضی الله تعالی عنهم و علی را تفضیل نماید بر ایشان اما آنرا دوست تر
دارد جواب فرمود که در دل او چیزے هست و آن از روی قبول نیست
مروی ست از حمزه بن مغیره نقیمی که وی سفین ثوری را گفت که من میدانم
که علی رضی الله تعالی عنه افضل ست اما علی را دوست تر میدارم سفین گفت
تو مرد رفضیی **وفیه ایضا** شیخ الاسلام عبید البحری المالکی که معروف ست
نسبت معرفت و تصوف و فرموده در کتاب خود وصال سنت و توحید که

مسئله تفضیل و محبت

اجماع سلف و خلف و ائمهٔ دین و فقهای مسلمین از شرق و غرب همه اجماع نموده‌اند
بر آنکه عقیدهٔ سنت و جماعت چهارده خصلت ست اول آن قال
و آنکه چهار یار را بترتیب دوست دارند الی ان قال پس هر که مخالفت
چیزی ازین کند مخالفت سنت و جماعت کرده باشد و فیه الخصائص و
از تمهید قال اهل السنة و الجماعة ان افضل الخلق بعد الانبیاء و الرسل و الملائکة
ابو بکر رضی الله تعالی عنه ثم عمر رضی الله تعالی عنه ثم عثمان رضی الله تعالی
ثم علی رضی الله تعالی عنه الی ان قال لما روی عن علی
بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه انه کان علی المنبر بالکوفة فقال ابنه
محمد بن حنفیة من خیر هذه الامة بعد نبینا صلی الله تعالی علیه و سلم فقال
ابو بکر فقال ثم من فقال عمر فقال ثم من فقال عثمان فقال ثم من فسکت
علی عن ثم علی فقال لو شئت انبأتکم بالرابع و سکت فقال محمد
فقال ابوک امرؤ من المسلمین الخ انتهی ملخصا یعنی تمهید ابو شکور سالمی
فاضل‌ترین آفریدگان پس از پیغمبران و رسولان و فرشتگان ابو بکر است
رضی الله تعالی عنه باز عمر باز عثمان باز علی رضی الله تعالی عنهم از
کرم الله تعالی وجهه روایت کنند که او بر منبر کوفه بود فرزندش محمد بن حنفیه
پرسید کیست بهترین این امت بعد پیغمبر ما صلی الله علیه و سلم فرمود ابو بکر
گفت باز که فرمود عمر گفت باز که فرمود عثمان گفت باز که پس خموش ماند
علی کرم الله تعالی وجهه از آنکه گوید باز علی فرمود اگر خواهم شما را
چهارم خبر دهم این گفت خموش شد عذر خواست تو نی فرمود پدر تو

مروی ست از مسلمانان سرور سلسلهٔ طیبهٔ برکاتیه سیدنا و مولانا
صاحب البرکات شاه برکت الله قدس الله سره الشریف را از مذهب
سنیان و رفضیان و خارجیان پرسیدند جواب بتصدیق مذهب سنیان داد
هر چند در و تصریح به ترتیب فضیلت نرفته است اما از انجا که اسامی طیبه را
بر همین ترتیب یاد فرموده و این ترتیب در ذکر از همان ترتیب در فضل
یاد میدهد لهذا الفیوض و برکات صاحب البرکات تبرک جسته رساله را بکلام
برکت التیامش موشح ساختن خیلی درست و بجا نمود سوال این گفتگو در
عقائد و مذاهب که مردمان با خودها مکابره دارند کسی سنی است کسی رفضی
است یکے خارجی و دیگرے شیعه و هر کس بجانبے میرود و از دلائل بطرفے راه
میگیرد و انچه صدق و راستی و راه مستقیم است بر کدام از ینها محمول تو انکه جواب
این عاجز بکتب عقائد و مذاهب آگاهی ندارد و گاہے جز کشتی نکرده که از ان مذهب
شود لیکن توجهی که دل از نیاز مندی حاصل کرده و بران مستقیم است این است
که هر چهار یار کبار ایمان بحضرت سرور سالار کونین صلی الله تعالی علیه و سلم
آوردند و مسلمانان شدند و جهاد و ضایع و اطوار او در خود ثبت نمودند پس بدان از راه
محبت که اینها بودند بگذاشتند و صلی الله تعالی علیه و سلم بحکم فنا فی الرسول
بجای مجنون پیش لیلی خود را یافت پس چنین کسان اگر زمیان نه بجانب خبر داشتند و بحکم مقصود
صدق محمد صلی الله علیه و سلم صورت گرفته آنرا صدیق اکبر گویند عدل محمد صلی الله علیه و سلم صورت
گرفته آنرا عمر خوانند و حیای محمد صلی الله علیه و سلم تشخیص یافته آنرا عثمان نامند
وجود و علم محمد صلی الله علیه و سلم در جلوه آمده آنرا علی دانند پس فی الحقیقه

اوست که بچهار صفت نمودار گشته چنانکه پیش ازین این هر چهار چنین شوند
تا که ایمان آورند شدند اکنون بدانکه نفرت از یکی ازینها نفرت از تست
و نفرت از و نفرت از خداست و آن کفرست دیگر بشنو صدق و عدل و
حیا و علم ازین هر چهار صفت اگر یکی گذاری انسان نباشی هر که صدق
گذارد آدمی نتوان گفت اگر عدل گذارد هیچ نیست و اگر حیا گذارد وای
بر زندگانی او و اگر علم گذارد چیو نیست دیگر بشنو صاحبدلان کار ارشاد
تصور و مراقبه کرده اند گوش و چشم و بینی و دهان را بچهار یکبار چهار
فرشته خصوصا بچهار یار کبار نسبت داده اند باید دید که اگر در حالت
چشم را گذارد کور دل است و گوش را گذاشتن دل را کر ساختن است و دهان
گذاشتن زبان دل گنگ کردن است و بینی موقوف داشتن مشام دل را از
ریاحین محروم داشتن است پس معلوم شد که چه از راه گفتگوی ظاهر
و چه از راه جستجوی باطن که نشر ناسند انکاری اکراهی و مخالفتی گنجایش نمی یابد
اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم این ستارگان از آن ماه اند که از آفتاب
حقیقی درخشندگی یافته لمولفه جستجو کجا تا بکجا راهی یافت
جلوه مهر بسیاره وزان ماهی یافت صلوا علیه و آله و صحبه اجمعین انتهی

کلام الشریف اللهم صل علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه اجمعین در مکتوبات
قدوسیه در تفصیل مذهب ما می نویسد علی را بر جمله اصحاب فضل داند
رافضی است و نیز شیخ عبدالقدوس حنفی گنگوهی
رحمة الله علیه در مکتوبات نویسد من علامة السنة و الجماعة تفضیل الشیخین و حب الختنین

فمن فضل علیا علی الشیخین قرشیا کان او غیر قرشیا ولیا کان او عالما فهو من
اهل الضلالة والخارج من اهل الهدایة ومن اهل العصیان یورث سلب الایمان
والعیاذ بالله من ذلک فاین المقام والحال فمن انکر تفضیل الشیخین ان کان
انکاره فی حد المعصیة فهو عاص وتجب علیه التوبة وان کان انکاره فی حد الکفر
فلا عذر له فی الآخرة ولا کلام ولا بحث فیه فانه مردود انتهی المعنی از نشانهای سنت و
جماعت افضل بودن شیخین و محبت ختنین است پس کسی که تفضیل دهد بر شیخین کسی را قرشی باشد یا غیر قرشی ولی باشد یا عالم
آن تفضیل دهنده از اهل گمراهی است و بیرون از خداوندان راه یابی و معصیت
نافرمانی بزوال ایمان میکشد پناه بخدای ازان پس کجاست مقام و حال
پس هر که انکار کند تفضیل شیخین را اگر باشد انکار وی در حد گناه پس وی گنهگار است
و بروی توبه واجب است اگر انکار وی در حد کفر باشد پس او را هیچ عذر نیست در آخرت و هیچ
کلامی و بحثی نیست که او مردود است مولانا [illegible]
قدس سره شریف که از اعاظم خلفای حضرت والای شاه عبد الرزاق
بانسوی است قدس الله سره در رساله ... فاضلی از خاک هندوستان ظاهر
باشد در شرح فقه اکبر حضرت امام اعظم رضی الله تعالی عنه میفرماید بر تفضیل شیخین
جمیع اهل سنت و جماعت اتفاق دارند و نیز از امام مالک رحمة الله تعالی علیه نقل
کرده اند که افضل بعد انبیاء امت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم مخصوص
نسوان است بعد ازین سوال کرد فاطمه زهرا رضی الله تعالی عنها افضل است یا عائشه
الصدیقه رضی الله تعالی عنها در جواب امام مالک نقل کرده اند که
ازینجا پیداست پس عمر رضی الله تعالی عنهما و اینچنین اهل سنت و جماعت

که تفضیل شیخین را منکر باشد و مخالف نیستند درین مسئله مگر شیعه و از امام همام ابو حنیفه رحمة الله تعالی علیه پرسیده شد که مذهب اهلسنت و جماعت چیست امام جواب داد ان تفضل الشیخین و تحب الختنین فرمود تفضیل دادن شیخین را و محبت داشتن ختنین را همین است مالک العلما در ارکان اربعه میفرماید اما

الشیعة الذین یفضلون علیًا علی الشیخین و لا یطعنون فیهما اصلا کالزیدیة فیجوز خلفهم الصلوٰة لکن یکره کراهة شدیدة اما شیعانیکه علی را بر شیخین فضل دهند و در حق آنان زنهار زبان بطعن نکشایند پس نماز پس ایشان روست لیکن بسخت کراهت مکروه مولنا شاه عبد العزیز دهلوی رحمة الله علیه که در دورهٔ اخیره خویش فاضلی و بزرگی بر آمده است در تحفهٔ اثنا عشریه میگوید دوم فرقه شیعهٔ تفضیلیه که جناب مرتضوی را بر جمیع صحابه تفضیل می دادند و این فرقه از ادنی تلامذهٔ آن لعین شدند و شمهٔ از وسوسهٔ او قبول کردند و جناب مرتضوی رضی الله تعالی عنه در حق اینها تهدید فرمود که اگر کسی را خواهم شنید که مرا بر شیخین رضی الله تعالی عنهما تفضیل می دهد او را حد افترا که هشتاد چابک ست خواهم زد و هم در تفسیر فتح العزیز رقم می سازد و سیجنبها الاتقی ٥ اتقی آن کسست که از ترک آداب شریعت و طریقت نیز احتیاط و پرهیز کند و از خطرهٔ معصیت و نیات فاسده نیز اجتناب نماید و ظاهر و باطن را یکسان دارد و این معنی بس عزیز و نایاب ست و مراد از اتقی درینجا باجماع مفسران حضرت ابو بکر صدیق رضی الله تعالی عنه که این سوره در شان ایشان نازل شده و اهلسنت و جماعت بهمین لفظ در تفضیل حضرت ابو بکر صدیق بعد از پیغمبران که از بحث خارج اند

بر سائر امت تمسک جسته اند و تقریر آن تمسک اینست که حضرت ابوبکر صدیق
رضی الله تعالی عنه را حقتعالی اتقی فرموده و در آیت دیگر فرموده است
ان اکرمکم عند الله اتقیکم پس بمقتضای مجموع آیتین ثابت شد که حضرت
ابوبکر صدیق اکرم ناس باشند عند الله و همین است معنی افضلیت از جابر
بن عبد الله رضی الله تعالی عنهما مرویست که گفت ما روزی نزدیک در دولتخانه
آنحضرت صلی الله تعالی علیه وسلم با جماعه از مهاجرین و انصار حاضر بودیم
و باهم مذکور فضائل و بزرگیهای نمودیم درین اثنا آوازهای ما بلند شد
آنحضرت صلی الله تعالی علیه وسلم از دولتخانه تشریف آوردند و فرمودند
در چه شغل اید عرض کردیم که فضائل و بزرگیهای مردم را مذکور میکنیم
ارشاد شد که اگر اینچنین می کنید پس هیچ کس را بر ابوبکر تقدیم مکنید
زیرا که او افضل شماست در دنیا ابن سلمان روایت میکند قال علیه الصلوة
والسلام ما طلعت الشمس و لا غربت علی احد بعد النبیین افضل من ابی بکر آفتاب
طلوع و غروب نکرده است بعد از پیغمبران و مرسلان بر کسیکه بهتر باشد
از ابوبکر و حافظ خطیب بغدادی از جابر رضی الله تعالی عنه روایت میکنند
که روزی نزد آنحضرت صلی الله علیه وسلم حاضر بودیم ارشاد فرمودند که حالا
شخصی می آید که حقتعالی بعد از من کسی را بهتر از وی پیدا نکرده است و
شفاعتش در روز قیامت مثل شفاعت پیغمبران باشد جابر گوید که مهلتی
نگذشته بود که حضرت ابوبکر تشریف آوردند پس آنحضرت صلی الله تعالی
علیه وسلم برخاستند و بر پیشانی ایشان بوسه دادند و در کنار کردند

ساعتی نسبت حاصل کردند ازینجا معلوم شد کہ چنانچہ رضامندی حضرت پیغمبر صلی اللہ تعالی علیہ وسلم
محصور در شفاعت است ہمچنین رضامندی ابوبکر نیز در شفا زیرا کہ رضای ابوبکر در رضای
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فانی بود انتہی ملخصا و صلی اللہ تعالی علیہ سیدنا
محمد و آلہ و صحبہ اجمعین **فصل دوم در تفضیل شیخین بالتعیین در**
ولایت و مرتبہ کاملیت ہر چند پس از اثبات افضلیت شیخین حاجت بخصوص
این مادہ نبود کہ فضیلت مذکورہ بی زیادت مزیت در تقرب و معرفت صورت نبندد
آیا می تواند شد کہ ہر کہ در عرفان و وصول کم ماندہ و پایہ مرتبتش پس تر افتادہ عند اللہ
افضل و اکرم و بہتر و اقدم باشد از دیگری کہ در عرفان و تقرب معارج وصول گوی
سبقت از و بردہ و حجب از ہر حجب کہ کمل اولیا و قرب بخدا ایکی باشد و اکرم و افضل و اعظم و
اجل و بہترین اہل آسمان و زمین پس از انبیا و مرسلین دیگری تجویز نمیتوان چہ قضیہ مثبتہ
خبر آمدہ است بر شان رفیع ولایت و منصب بدیع معرفت پس لاجرم صدیق
و فاروق را افضل امت و بہترین خلقت پس از حضرت نبوت و رسالت گفتن
بعینہ در مقام معرفت و ولایت ذاتیہ و کمال نفسانی و قرب ربانی پیشی و بیشی
دادن است کما لایخفی علی ذی البصیرۃ اما توضیح مرام و تسکین عوام را لختی از
کلمات ائمہ باطن یاد کردہ می آید تا ببینند کہ حضرات ایشان قدست اسرارہم
بکدام معنی تفضیل شیخین را اعتقاد کردہ اند آنگاہ بحکم اہل البیت ادری بما فی البیت
تن بفرمان ایشان دادن و دل بر تصدیق آنان نہادن خود ناگزیر بود اما
و پیش از شروع بمقصود بتقیید تحریر گوشہ خاطر یاد کہ انجاد مقام است فصلی
کاملیت کہ بندہ بتوفیق الہی و یمن شریعت استوار گرفتہ تصحیح خیال ز

و تصفیهٔ تصور چنانچه دانی دل از همه اغیار پاک سریده بمقامات فنا و از انجا بسیر
بقا فائز شده گام در سیر فی الله و معارج قربت نهد آنگاه او را ولی و کامل و عارف
و واصل خوانند هر که درین سیر و ترقی دورتر گذشته باشد همون شرف معرفت
و وصول و قربت فائق تر آمد این ولایت را ولایت ذاتی و کمال نفسانی نامند
دوم مکملیت که عنایت ازلی بحال بس باندگان یکی ازین اهلان را
از مقام قربت بعالم ناسوت نزول و رجعت بخشند تا دیگران را بفیض و ارشاد خویش
واصل و کامل گردانند این را ولایت متعدی خوانند تا که تشخیص سر کار فهمت و فضل
می نهیم در مرتبهٔ کاملیت و وصول و قربت بتفصیل میدهیم و در مرتبهٔ مکملیت و
ارشاد باطنی و تعدیهٔ ولایت مرتبت و اختصاص حضرت مولی کرم الله تعالی وجهه
خود ظاهر و باهر ست و لهذا سیر این راه بی عنایت جناب آنجناب ولایت
مآب ممکن نباشد و سلسلهٔ از سلاسل طریقت نیست که بذات پاکش رجوع نیارد و
این هر دو مقام با هم تمائز بین دارند مدعم تنزل بدرجهٔ تکمیل ایشان نقصانی کاملیت
کنند هر که کمل از همه کملا عرف و اکمل باشد فضل بدست او و بفضل ست هر کرا خواهد
باشد و آنکه گفته اند که کامل مکمل از کامل صرف افضل و اعلی ست محلش آنجاست
که هر دو در کمال ذاتی و سیر فی الله برابر باشند آنگاه چون یکی را بمنصب تکمیل
اختصاص شد لاجرم شرفش سه دیگری افزاید نه آنکه نفس امتیاز بارشاد و تکمیل
مطلقا موجب فضیلت از سائر کملا گردد آخر ندیدی که اکثر صحابه را و لهذا تا
تقربات مشغول و مستغرق داشتند و بقصد تکمیل بعالم ناسوت عنان تافتن
را نگذاشتند و بسیاری از متاخرین در هر قرن و هر طبقه الی یومنا هذا بدین منصب بلفظ

۳۵

رسیده عالمی را بمقام قرب رسانده اند تا قیام قیامت خواهند رسید و خواهند
رسانید اما از ینها هیچ یکی از ینان بسبب این خصوصیت افضل و اکمل از صحابهٔ کرام
نتوان شد کما هو مذهب اهل السنة والجماعة معهذا حضرت صدیق اکبر یک سلسلت
نیز بهره دارد که در سلسلهٔ نقشبندیه شاخی بدو نیز میوند و که فیضش بجهان الی
الآن جاریست و در خاندان فقیر بسلسلهٔ علیهٔ نقشبندیهٔ ابو العلائیه علاوه شاخ
مرتضوی شاخ صدیقی نیز داخل ست چون این لآلی سنیه بدرج سینه نگاه
داشتنی بیاکه بر توجیهی از کلمات عارفان بر خوانیم و نقش بد عا بر کرسی انجلا
نشانیم و بالله تبارک و تعالی التوفیق **کلام الملک ملک الکلام** آغا زکشای
این گنجینه از کلید ارشاد آن کان تمنا و جان مراد که حل مشکل و دفع معضل و همچو
فتح خیبر بنام نامیش مسلم آمد کرم الله تعالی وجهه الکریم **محدث جلیل امام محب**
طبری در ریاض النضره فی مناقب العشره بروایت حضرت اسید بن صفوان
رضی الله تعالی عنه حدیثی طویل الذیل کثیر الفوائد جامع الفرائد از حضرت مولی
کرم الله تعالی وجهه آورده آنجا دیدنیست که پایهٔ صدیق اکبر نزد علی مرتضی چقدر
بود و او تفضیلش را بچه معنی در کدام رنگ او امیفرمود ترجمهٔ چند از آن حدیث اینست
که چون صدیق ازین عالم بحظیرة القدس ارتحال فرمود مدینه از گریه و زاری آنچنان
لرزید که روز وصال محبوب ذی الجلال صلی الله علیه وسلم لرزیده بود و علی مرتضی
استرجاع کنان آمد و گفت یرحمک الله یا ابابکر کنت اول القوم اسلاما و اخلصهم
ایمانا و اشدهم یقینا و اخوفهم لله و اکثرهم مناقب و ارفعهم درجة و اقربهم وسیلة
برسول الله صلی الله علیه وسلم هدیا و سمتا و رحمة و فضلا و اشرفهم منزلة و اکرمهم علیه

صدقت رسول الله صلی الله علیه وسلم حین کذبه الناس و صحبت بنور الله و دعوه

فاتبعوک فهدوا و ایم الله لن یصاب المسلمون بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم

بمثلک ابدا انتهی ملتقطا یعنی خدای بیامرزد ترا ای ابوبکر بودی اول قوم
در اسلام و خالص ترین ایشان در ایمان و قوی ترین ایشان در یقین و ترسنده
ترین ایشان از خدای و بسیار ترین ایشان نفعها و بلند ترین ایشان در درجه
نزدیک ترین ایشان در وسیله و مشابه ترین ایشان برسول الله صلی الله
علیه وسلم در راه و روش و مهربانی و بزرگی و شریف ترین ایشان از روی
پایه و منزلت و گرامی ترین ایشان نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم تصدیق
کردی رسول الله صلی الله علیه وسلم آنگاه که تکذیب کردند او را دیگران و
رفیق بودی خدا آنگاه که باز ایستادند ایشان پس پیروی کردند ترا ایشان هدایت
شدند پس سوگند بخدای که نرسد مسلمانان پس از رسول الله صلی الله علیه وسلم
مبتلای مصیبت نخواهند شد بوفات کسی که مثل و مانند تو باشد ف
اینجا بنگر که تفضیل صدیق در امور ظاهر چون سیاست و انتظام مملکت
یا در امور باطن و مغز ولایت و روح معرفت که عبارت است از اذکار
خالص ایمان و قوت یقین و شدت خوف از رب العالمین منفصل و مفسر باید
مگر کسیکه در وصول بخدا و معرفت الهی کم افتاده است در قوت ایمان
و کمال یقین بالاتر خواهد رفت با حضرت مولی صدیق انتهی و صف ظهور
کرد و متصف بدان نبود حال آنکه این خود گناهی عظیم است پس هر دو
احتمال ممنوع و محال و انکار تفوق صدیق در عرفان و کمال خاص خیال

امام حجة الاسلام در کتاب العلم از احیاء العلوم میفرماید فاعلم ان ما ینال
به الفضل عند الله شیء وما ینال به الشهرة عند الناس شیء آخر فلقد کان شهرة
ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه بالخلافة وکان فضله بالسر الذی وقر
فی قلبه وکان شهرة عمر رضی الله تعالی عنه بالسیاسة وکان فضله بالعلم بالله الذی
مات تسعة اعشاره بموته وبقصده التقرب الی الله عز وجل فی ولایته وعدله
وشفقته علی خلقه وهو امر باطن فی سره یعنی بدان آنکه چیزیکه بدان فضیلت یافته
آید نزد خدا تعالی امریست و چیزیکه بدان شهرت حاصل شود نزد مردمان امری دیگر
است تحقیق بود شهرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه بخلافت و بود فضیلت وی
بسبب سری که متمکن شده بود در دل وی و بود شهرت عمر رضی الله عنه بسیاست
و بود فضیلتش بمعرفت خدای که نه پاره از ده پاره او از جهان رفت بمرگ عمر
و نیز فضل او بود بقصد کردنش نزدیکی خدای را در ولایت و دادگری و
شفقت نمودن بر خلق الهی و او امری ست باطن در سر فاروق رضی الله عنه پس
ازین ارشاد فیض بنیاد این پیشوای شریعت و طریقت قدس سره بر صاحب کمال
بکلی یافت و هم کسانیکه فضیلت شیخین را بر ظاهر کار و بار خلافت و حسن
سیاست محصور دارند و گفتگوی معرفت و قرب الحضرة را ازین مبحث بیگانه
پندارند حالانکه حقیقت مناط تفاضل نیست الا همین امر چنانکه این امام الطریقة
بیان صریح فرموده و حفظ دار مستقیم و نیز در احیاء العلوم فرموده و از رتب
المعرفة تتفاوت المعرفة بینهما مشاهدة ویکون لکل واحد علی قدر معرفته
فاذا کانت تفاوت درجة الاولیاء فی النظر الیه علی قدر تفاوتهم فی التجلی الی تعالی

لا بی بکر خاصة و للناس عامة چون پرده ها برگرفته شود و معرفت خود مشاهده گردد
و آن مشاهده جمال جمیل هر یکی را بر قدر معرفتش باشد پس بهمین وجه لذت
اولیا در دیدار حق سبحانه تعالی از لذت دیگران افزون باشد به تجلی
حضرت سبحانیه که تجلی خواهد کرد مر ابوبکر را بخصوص و دیگر مردمان را بعموم

حضرت شیخ محی الدین ابن عربی قدس سره الشریف در فتوحات

مکیه فرماید محمد صلی الله علیه وسلم عبد الجامع و ما من قطب الا و له اسم یخصه زاید
علی الاسم العام الذی هو عبد الله سواء کان القطب فی زمان النبوة المقطوعة او
ولیا فی زمان شریف محمد صلی الله علیه وسلم و کذلک الامامان لکل واحد منهما اسم یخصه زیادی
به کل امام فی وقته هناک و الامام الایسر عبد الملک و الامام الایمن عبد الرب و هما
للقطب وزیران فکان ابوبکر رضی الله عنه عبد الملک و عمر رضی الله تعالی عنه عبد الرب
فی زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم الی ان مات صلی الله علیه وسلم فسمی
ابوبکر عبد الله و سمی عمر عبد الملک و سمی الامام الذی نزل مقام عمر عبد الرب
و لا یزال الامر علی ذالک الی یوم القیمة یعنی محمد صلی الله علیه وسلم عبد جامع است
و نیست قطبی از اقطاب مگر اینکه برای او اسمی است مخصوص زائد بر اسم عام
که او عبد الله است مساوی است که باشد آن قطب در زمان نبوت منقطعه
یا باشد ولی در زمان شریف وی صلی الله علیه وسلم و همچنین مر امامان که برای
هر یکی از آن هر دو اسمی است خاص که خوانده میشود بآن هر امام در وقت خود
پس آنجا و امام ایسر را عبد الملک و امام ایمن را عبد الرب نام است و این هر دو برای
قطب وزیران میباشند پس بود ابوبکر رضی الله تعالی عنه عبد الملک و عمر رضی الله عنه عبد الرب

در زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم و بعد از آنکه وفات یافت رسول الله
صلی الله علیه وسلم پس ابوبکر بعبد الله نام نهاده شد و عمر بعبد الملک نام موسوم
آمد و اما هر که قائم مقام عمر کرده شد عبد الرب بود و تا قیامت همیشه همچنین
انصرام این امر خواهد بود الی آخره و همدران فرموده و لما لم یصح اجتماع
الصادقین معاً لذلک لم یقم ابوبکر فی حال النبی صلی الله علیه وسلم و ثبت
مع صدقه فلو فقد النبی صلی الله علیه وسلم فی ذلک الموطن و حضره ابوبکر لقام
فی ذلک المقام الذی اقیم فیه رسول الله صلی الله علیه وسلم لانه لیس ثم
اعلی منه یحجبه عن ذلک فهو صادق ذلک الوقت و حکیمه و ما سواه تحت حکمه
یعنی هرگاه که صحیح نیست جمع شدن دو صادق در یکوقت بهمین جهت قائم
نشد ابوبکر رضی الله عنه در وقت بودن نبی صلی الله علیه وسلم با صفت صدق
خود پس اگر نبی صلی الله علیه وسلم دران محل یافته نشود و ابوبکر حاضر آید هر آینه
در جائیکه رسول الله صلی الله علیه وسلم را مقیم کرده بودند ابوبکر قائم شود زیرا
چه آنجا کسی برتر ازو نیست که او را ازان مقام باز دارد پس او صادق
و حکیم آن زمان است و هر که سوای ابوبکر است زیر فرمان اوست رضی الله
تعالی عنه **بعد ازان میفرماید** و هذا المقام الذی اثبتناه بین الصدیقیة و نبوة
التشریع الذی هو مقام القربة و هو للافراد و هو دون نبوة التشریع فی المنزلة
عند الله و فوق الصدیقیة فی المنزلة عند الله و هو المشار الیه بالسر الذی وقر فی صدر
ابی بکر ففضل به الصدیقین اذ حصل فی قلبه بالسر شرط الصدیقیة و لا من بعد ازهرنا لیس
بین ابی بکر و بین رسول الله صلی الله علیه وسلم رجل لانه صاحب صدیقیة صاحب سر

پس حاصل آنکه این مقام از مقامات ولایت که ما او را درمیان صدیقیت و نبوت
تشریع ثابت کرده ایم آنکه او مقام قربت ست و حاصل نیست مگر شخصی خاص
معدودین را و او از نبوت تشریع کم و از صدیقیت برترست و منزلت نزد
حق سبحانه تعالی و هو نسبتی مشار الیه بشی که در سینهٔ ابی بکر تمکن شده ست
پس بزرگی یافت بسبب وی بر همه صدیقین از انجاکه در سینهٔ وی این سر
بدیع و دیعت نهاده که هر صدیق بدو مشرف نباشد زیرا که این سر از شرائط صدیقیت نیست
شد از لوازم او پس نسبتی میان ابوبکر و رسول الله صلی الله علیه و سلم کسی بالکلیه
قربتش رسول الله صلی الله علیه و سلم فرود تر از ان ذره بالاتر زیرا که او هم صاحب صدیقیت
ست و هم خداوند آن سر و دیگران اگر باشند تنها صدیق باشند و صدر قوم صاحب
سست و هذه الطائفة فی الرجال قلیلون فانه مقام ضیق جدا یحتاج صاحبه
الی حضور دائم واکثر من کان فیه ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه
این گروه در مردمان کم ست که او مقامی ست بغایت تنگ که صاحبش
بدوام حضور احتیاج دارد و بیشترین باشندگان درین مقام ابوبکر صدیق ست
رضی الله تعالی عنه و منهم الاقطاب المصطلح علی ان یکون لهم
هذا الاسم لا یکون منهم فی الزمان الا واحد و هو الغوث ایضا و هو من المقربین
و هو سید الجماعة فی زمانه و منهم من یکون ظاهر الحکم و یحوز الخلافة الظاهرة کما
حاز الخلافة الباطنة من جهة المقام کابی بکر و عمر و عثمان و علی و الحسن و معویة
بن یزید و عمر بن عبد العزیز و المتوکل و منهم من له الخلافة الباطنة خاصة لاحکم
له فی الظاهر کاحمد بن هارون الرشید و کابی یزید البسطامی و اکثر الاقطاب

لاحکم لهم فی الظاهر و منهم الائمة رضی الله عنهم و لایزیدون فی کل زمان
علی الاثنین لاثالث لهما الواحد عبد الرب و الآخر عبد الملک و القطب عبد الله
قال الله تعالی و تقدس و انه لما قام عبد الله یعنی محمد صلی الله علیه و سلم فالاقطاب
کلهم عبد الله والائمة فی کل زمان عبد الملک عبد الرب هما اللذان یخلفان
القطب اذا مات و هما للقطب بمنزلة الوزیرین الواحد منهم مقصور علی مشاهدة
عالم الملکوت و الآخر مع عالم الملک یعنی قطب باصطلاح کرده شده است
بر آنکه باشد مر ایشان را این نام نمی باشد از ایشان در زمانه مگر یکی و
وهمونست غوث نیز و او از مقربان درگاه خداوندی ست و او سردار
گروه اولیاست در زمانهٔ خود و بعضی از ایشان را فرماندوائی آشکارا باشد
و خلافت ظاهره هم فراهم آرد آنچنانکه از روی مقام خلافت باطنیه نیز بود
مثل ابوبکر و عمر و عثمان و علی و حسن و معویة ابن یزید و عمر بن عبد العزیز
و متوکل رضی الله تعالی عنهم اجمعین و بعضی از ایشان را خلافت باطنی
ست خاصة و نیست حکومت ایشان در ظاهر مثل احمد بن هارون الرشید
و مثل بویزید بسطامی و اکثر اقطاب دیگر که حکومت ایشان ظاهر نیست
و بعض از ایشان ائمه اند رضی الله عنهم و در هر زمان زیاده نمیشوند ائمه از
دو که سیومی نیست ایشانرا یکی را عبد الرب و دیگری را عبد الملک نامند
و قطب را عبد الله نام میباشد فرمود رب العزت تقدس و تعالی و انه لما
قام عبد الله یعنی تحقیق هرگاه قائم شد عبد الله یعنی محمد صلی الله علیه و سلم پس اقطاب
کلهم عبد الله اند و ائمه در هر زمان عبد الملک و عبد الرب اند و این هر دو

بجا می آرند قطب را وقتیکه میرد و آن مرد و قطب المنزله وزیران می باشند
یکی از ایشان مقصور بر مشاهدهٔ عالم ملکوت و دیگری بعالم الملک
حضرت سیدنا و مرشدنا سید شاه حمزه قدس سره در جلد اول بیاض خود موسوم
به فص الکلمات می فرمایند کلمة الله فی احوال اولیاء الله تعالی ابوبکر رضی الله
عنه الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون شیخ الاسلام واز
بعد انبیا خیر الانام خلیفه پیغامبر و امام سید اهل تجرید و شاهنشاه ارباب
تفرید و پیر اکرامات مشهور مشائخ و پیر مقدم ارباب مشاهده و گشته اند چون
بشب نماز کردی قرآن نرم خواندی و عمر رضی الله عنه بجهر خواندی پرسید
رسول صلی الله علیه وسلم از ابوبکر رضی الله عنه که چرا نرم خوانی گفت انا اسمع
من اناجیه از آنکه میدانم که از من غائب نیست و نزدیک وی نرم
و بلند یکسان است و پیر صدیق گویند و صدیق من الناس من کان کاملا فی
تصدیقه لما جاءت به رسل الله علما و عملا قولا و فعلا و لیس لعلو من مقام
الصدیقیة الا مقام النبوة قال الله تعالی اولئک الذین انعم الله
علیهم من النبیین و الصدیقین و الشهداء و الصالحین فلم یجعل سبحانه بین
مرتبتی النبوة و الصدیقیة مرتبة اخری یحللها و الیه الاشارة بقوله علیه السلام
کنت انا و ابوبکر کفرسی رهان فلو سبقنی لآمنت له و لکن سبقته فآمن
بی وی گوید ما رایت شیئا الا و رایت الله قبله ه هر آنکس را که وجود
و شهود است نخستین نظر در نور وجود است + صدیق وقتی بلال
را می خرید رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که مرا شریک کن بیع بلال صدیق گفت

یا رسول الله خدا لا شریک است این سخن بس بلند است بفهم کم آید چون
وی را بخلافت بیعت کردند بر منبر شد و خطبه کرد و اندر میانهٔ خطبه گفت
والله ما کنت حریصا علی الامارة یوما ولا لیلة ولا کنت راغبا ولا سألتها الله
قط فی سر و علانیة وما لی فی الامارة من راحة پس مقتدای این طائفه بتجرید
و تمکین و حرص بر فقر و تمنی ترک ریاست بدوست و همدران در مناقب عمر
رضی الله عنه فرمود عمر رضی الله عنه سرهنگ اهل ایمان و صعلوک اهل احسان
امام اهل تحقیق و اندر بحر محبت غریق ابو حفص عمر بن الخطاب رضی الله عنه وی را
فراسات مشهور و مذکور و مخصوص بود بفراست و صلابت پیغامبر فرماید
الحق ینطق علی لسان عمر وی گوید العزلة راحة من خلطاء السوء و نیز فرمود
ما رأیت شیئا الا رأیت الله معه و همدر نشست چون فتح مصر شد عمر و عاص
حاکم آنجا بود اهل مصر پیش او آمدند و گفتند که عادت نیل آنست که درینماه
هر سال دختر بکر در آن اندازیم اگر چنین نکنیم از جریان باز ایستد وی بخدمت
عمر معروض داشت حضرت عمر بر رقعه کاغذ نوشته فرستاد من عبد الله
امیر المومنین عمر الی نیل مصر اما بعد فانک ان کنت تجری من قبلک
فلا تجر وان کان الله الواحد یجریک فسال الله الواحد القهار ان یجریک چون
انداختند بشانزده گز آب بالا رفت پس مقتدای این طائفه در صلابت اندرین
و لبس مرقعه بدوست از بعد آنکه وی اند بهمه انواع مر همه خلق را امام است
انتهی و همدران در مناقب عثمان رضی الله عنه فرمود عثمان رضی الله عنه
گنج حیا و عابد اهل صفا متعلق درگاه رضا ابو عمر عثمان بن عفان رضی الله عنه

دیر افضائل هویداست و مناقب ظاهر وی گوید ما رأیت شیئا الا و رأیت الله
بعده حسن بن علی را وقت قتل بشهید آمد و گفت اگر بفرمائی بر مسلمانان شمشیر
کشیم گفت یا ابن اخی ارجع واجلس فی بیتک حتی یاتی الله بامره فلا حاجة لنا
فی اهراق الدماء یعنی باز گردید ریختن خون مسلمان حاجت نیست و این علامت
تسلیم است اندر حال ورود بلا اندر درجه خلت چنانکه نمرود آتش برافروخت
و ابراهیم را آنجا داشت و عثمان بجای خلیل و غوغای خلائق آتش و حسن بجای
جبرئیل اما ابراهیم را اندر بلا نجات و عثمان را هلاک نجات را تعلق ببقا بود
و هلاک را بفنا پس اقتدای ایشان است در بذل مال و حیات و تسلیم امور ربوبیت
امام علامه قطب الوجود سید عبد الوهاب شعرانی قدس سره که از اکابر
اولیای عظام و اعاظم علمای کرام است کتاب از کتب وی بر زبان
یادمیداشت در کتاب الیواقیت والجواهر می فرماید ان افضل الاولیاء المحمدیین
ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضی الله تعالی عنهم اجمعین یعنی بتحقیق بزرگترین
اولیای امت محمد صلی الله علیه وسلم ابوبکر است پس عمر پس عثمان پس
علی مرتضی رضی الله عنهم اجمعین ۵ مخدوم قاضی شهاب الدین دولت
آبادی رحمة الله علیه در تیسیر الاحکام می نویسد هیچ ولی بدرجه هیچ پیغامبری
نرسد زیرا که امیر المومنین ابوبکر بحکم حدیث بعد پیغامبران علیهم الصلوة والسلام
از همه اولیا بهتر است و او بدرجه هیچ پیغامبری نرسید بعد او امیر المومنین
عمر بن الخطاب است و بعد او امیر المومنین عثمان بن عفان است بعد او امیر المومنین
علی بن ابی طالب است رضوان الله تعالی علیهم اجمعین کسیکه امیر المومنین

علی را خلیفه نداند او از خوارج است و کسیکه او را بر امیر المومنین ابو بکر و عمر
تفضیل کند او از روافض است انتهی و انیکلام قاضی مخدوم را حضرت
سید نا میر عبد الواحد بلگرامی افاض الله علینا من فیضه السامی نیز در سبع
سنابل شریف بطریق استناد و اعتماد آورده و خود حضرت میر قدس
سره المنیر در آن کتاب کریم که چیزی از اوصاف و الا بیشتر بیان نموده
ذخیره سعادت اندوخته ایم بشهادت و قبول شهود عادل همچو سید
صبغة الله بروجی و شاه کلیم الله چشتی جهان آبادی و حضرت سید حمزه
تاجدار مسند مارهره قدست اسرارهم المطهرة ثابت نموده که این کتاب مستطاب
مقبول جناب عرش قباب حضور رسالتمآب صلی الله تعالی علیه وسلم
شده است می فرماید و آنکه مخدوم شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس سره اینحدیث در عوارف نقل کرده ما صب الله فی صدری شیئا
الا و قد صببته فی صدر ابی بکر در باب جمله اصحاب است و تخصیص ذکر
ابو بکر بجهت فضل و شرف اوست و نیز در سبع سنابل شریف
فرماید ازینجا باید دانست که در جهان نه همچو مصطفی صلی الله علیه وسلم پیری
خواهد شد و نه همچو ابو بکر مریدی هویدا گشت در گنج فیاضی مولفه
شاه غلام شرف الدین قادری منیری قدس سره در ارشاد ملفوظ شیخ
خود واقع سلخ ماه صفر ۱۲۴۴ الهجری مرقوم است که حضرت پیر دستگیر فرمودند
کسیکه نزد مخدوم سید شرف جهانگیر می آمد و میگفت که مرید
خواهم شد چهره مخدوم متغیر میگشت و می فرمودند که اگر پیر بودند محمد رسول الله

صلی اللہ علیہ وسلم و اگر مرید بودند ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ بیایید ما
بدست شما استغفار می خواہیم کہ خدا مرا ہم بخشد در فوائد رکنی مخدوم
جہان ست قدس سرہ پیر چون محمد مصطفی صلی اللہ تعالی علیہ وسلم
باید کہ تا بگوید ما صب اللہ فی صدرک شیئا الا وقد صببت فی صدر ابی بکر
و این معنی بود از دل بدل و گوش و زبان را خبری نہ زہی مرید و زہی
پیر تا عالم بود ہرگز نہ چنین پیر دیدہ بود و چنین مرید شنیدہ در مکتوبات
حضرت شرف الدین احمد یحیی منیری قدس سرہ مکتوب
در بلندی ہمت مردان خدا می فرماید چون صدیق اکبر را القدر وقت نہایت
ہمت شد چہ گفت ما الایمان یا رسول اللہ سبحان اللہ با وجود این دولت
کہ افضل الخلائق بعد الانبیاء ابوبکر صدیق و با وجود این نعمت کہ لو
اتزن ایمان ابی بکر مع ایمان امتی لرجح میگوید ما الایمان زہی ہمت
و زہی افلاس از ینجاست کہ گویند تا عالم بود کس نہ چنین مرید دیدہ
بود نہ چنین پیر مکتوب ۱۵ آنکہ بعد از انبیا فاضلتر و کاملتر از ہمہ
خلق ست یعنی صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ و نیز پے بر پے نہاد
تا گفت العجز عن درک الادراک ادراک مکتوب ۱۳ شبلی رحمۃ اللہ
تعالی گفت ما این مذہب از خازن رب العالمین گرفتہ ایم یعنی ابوبکر
صدیق رضی اللہ تعالی عنہ شیخ فرید الدین عطار قدس سرہ در منطق
الطیر فرماید صدر دین صدیق اکبر قطب حق + در ہمہ چیز از ہمہ بردہ
سبق + انچہ حق از بارگاہ کبریا + ریخت در صدر شریف مصطفی + آن ہمہ

در سینهٔ صدیق ریخت + لاجرم تا بود و تحقیق ریخت + مولوی معنوی
قدس سره در مثنوی شریف فرماید ه هر که خواهد کو ببیند بر زمین مرده
را کو میرود ظاهر یقین + مر ابوبکر تقی را گو ببین + شد ز صدیقی امیر المحشرین
حضرت خواجه بهاؤالدین نقشبند قدس سره فرموده آنکه
فرمود صلی الله علیه وسلم اگر کسی را درین مقام خاص با من شرکت
بودی ابوبکر را بودی دلیل ست بر آنکه ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه
بحسب ولایت و علم باطن که علم بالله است اکمل و افضل و اعلم و اعظم
اولیای امت است بلکه افضل همه صدیقان بعد پیغمبران صدیق اکبر
است و کبرای اهل بصیرت را قدس الله ارواحهم به همین اجماع
و همین بکلی دفع خیال کسانی میکند که برخلاف این اعتقاد دارند
و فضلیت او را تاویل بر وجه دیگر میکنند انتهی خلیفهٔ آنحضرت خواجه
محمد پارسا قدس سره که ملفوظات طیبات حضرت خواجه نقشبند
مسمی به رسالهٔ قدسیه تالیف نموده آنجا این قول حضرت آورده است
ف مفضله چه میفرماید که حضرت خواجه نقشبند این اجماع نقل
فرمودیا آنکه شاخی از سلسلهٔ طیبهٔ ایشان بحضرت صدیق منتهی می شد از
آنرو چنین خلاف واقع با کابر عارفین نسبت نمود و تجویز چنین چقدر
سوء ادب است بشان اولیای کرام و چون چنین است پس از اتباع
اجماع ایشان چاره کدام. در کشف المحجوب میفرماید ان الصفا
صفة الصدیق ان اردت صوفیا علی التحقیق از آنچه صفا را اصلی است

فرعی اصلش انقطاع دل ست از غیار و فرعش خلو دل ست
از دنیای غدار و این هر دو صفت صدیق اکبر ست پس امام اہل طریقت
او ست ہمدران در باب منہم در ذکر ائمہ و مقتدایان طریقت چہار
یار کبار رضی اللہ تعالے عنہم را بترتیب شمار کرد و مناقب ہر یک آنچنانکہ
بدعت سوز و ایمان فروز د ذکر فرمود ما سخنی چند از وی بالتقاط
می آریم می فرماید و منہم شیخ الاسلام و از بعد انبیا خیر الانام خلیفہ پیغمبر
و امام و سید اہل تجرید و شاہنشاہ ارباب تفرید و از آفات انسانی بعید
امیر المومنین ابو بکر عبد اللہ صدیق رضی اللہ تعالے عنہ کہ وی را کرامات
مشہور ست و آیات و دلائل ظاہر اندر معاملات و حقائق و اندر باب
تصوف طرفی از روزگار وی گفتہ شدہ ست و مشائخ وی را مقدم ارباب
مشاہدت داشتہ اند مر قلت حکایت و روایتش را و عمر رضی اللہ تعالے
عنہ را مقدم ارباب مجاہدت نہند مر صلابت معاملتش را مقام مجاہد اندر
جنب مقام مشاہدہ چون قطرہ بود اندر بحری و ازان بود کہ پیغمبر صلی اللہ
علیہ وسلم گفت ہل انت الا حسنۃ من حسنات ابی بکر چون عمر حسنہ بود
از حسنات ابی بکر کہ عز اسلام بدو بود نظر کن تا عالمیان چگونہ باشند و فیہ
صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ مقدم ہمہ خلائق ست از پس انبیا صلوات
اللہ تعالی علیہم اجمعین و روا نباشد کہ کسی قدم اندر پیش وی نہد
و جملہ مشائخ متصوفہ برین مذہب اند و فیہ امام دین ہمہ مسلمانان و سنت ہی
عام و امام اہل طریقت وی ست خاص رضی اللہ تعالی عنہ و فیہ و منہم

امام اہل طریقت صدیق اکبر است

مقام مجاہدہ عمر در جنب مقام مشاہدہ صدیق

امام اہل تصوف

معرفت صدیق رض

نیز سرهنگ اہل ایمان و صعلوک اہل احسان امام اہل تحقیق و اندر بحر محبت
غریق ابو حفص عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالی عنہ کہ ویرا کرامات مشہور ست
و فراسات مذکور و مخصوص بود بفراست و صلابت و ویرا لطائف است
اندرین طریق و دقائق اندر معنی و ویرا اندرین طریقت رموز لطیف بسیار است
بیش ازین کہ درین کتاب جملہ را احصا بتوان کرد عمر رضی اللہ تعالی عنہ
از خواص صحاب رسول بود صلی اللہ علیہ وسلم و اندر حضرت حق تعالی
فعالش مقبول بود تا حدیکہ جبرئیل صلوٰۃ اللہ تعالی علیہ اندر ابتدای
عہد اسلام بیامد و رسول را گفت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم یا محمد قد استبشر
اہل السماء الیوم باسلام عمر پس اقتدای این طائفہ بلبس مرقعہ و صلابت
اندر دین بدوست از بعد ابو بکر رضی اندر ہمہ انواع و ہمہ خلائق را امام است
رضی اللہ تعالی عنہ و فیما از حضرت سید الطائفہ شیخ المشائخ جنید بغداد
روح اللہ روحہ ستر فرد کلمتہ فی التوحید قول ابی بکر الصدیق سبحان من
لم یجعل للخلق سبیلا الا بالعجز اے آنکہ بہترین کلمہ در توحید ارشاد ابی بکر صدیق پاکست آنکہ نگردانید مخلوق خود را راہی مگر بعجز حضرت شیخ
ابو نجیب سہروردی پیر حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی
صاحب سلسلہ قدست اسرارہما در آداب المریدین فرماید قال صلی اللہ علیہ
وسلم لو اتزن ایمان ابی بکر مع ایمان اہل الارض لرجح و قال صلی اللہ
علیہ وسلم ما فوق ابو بکر بکثرۃ الصلوۃ والصیام ولکن لشیء وقر فی صدرہ
ولہذا اظہر من حالہ بعد وفات رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ما لم یظہر من

حال غیره انتهی حضرت مخدوم شرف یحیی منیری در شرحش
فرماید شیخ رحمة الله علیه دلیل می آرد این خبر را بر آنکه عمل بحرکات دل برتر است
از عمل بحرکات جوارح الی ان قال پس ثابت شد که عمل بحرکات قلوب
برتر است از عمل بحرکات جوارح و اگر نه در عمل جوارح همه اصحاب پیغامبر
علیه الصلوة والسلام برابر بوده اند چنانکه ابوبکر را بود دیگران را همچنان
بوده است قوله و لهذا ظهر این تائید است که خدمت شیخ رحمة الله تعالی علیه
می آرد بر آنکه فوقیت ابوبکر صدیق بر همه خلق بدان بود که ساکن شده بود
در دل وی و نبینی که ظاهر شده از حال وی بعد وفات پیغامبر صلی الله تعالی
علیه وسلم آنچه ظاهر نشد از حال دیگری از صحابه رضی الله تعالی عنهم در خبر است
که روزی صدیق اکبر در مسجد در آمد سید عالم گفت پیشتر آی پیشتر آمد و دیگر بار
پیشتر آی پیشتر آمد چند بار همین گفت او پیشتر آمد تا زانوی صدیق با زانوی
سید عالم صلی الله علیه وسلم برابر شد اعرابی برخاست و گفت یا رسول الله
صدیق را اینهمه منزلت بر آن آمد که چهل هزار دینار آشکارا داد و چهل هزار
دینار پنهان واد اگر با نیز هشتاد هزار بدهم برین محل رسیم سید عالم صلی الله
علیه وسلم گفت نے اعرابی گفت که اگر دو هشتاد هزار دهم رسیم سید عالم صلی الله
علیه وسلم گفت نے و گفت اگر ده هشتاد هزار بدهی بدین محل نرسی اعرابی گفت
چرا فرمود محل او که بزرگ ست نه بدان ایثار مال ست بلکه بزرگ ست محل او
بچیزیکه و قرفی قلبه و آن عظمت و جلال خداوند است که در سر وی
پدید آمده ست معلوم شد که او را محل خاص بود که دیگران را نبود رضی الله تعالی عنه

انتهی ملتقطا و نیز در شرح آداب المریدین در تفسیر قوله تعالی محمد رسول الله والذین معه الآیه تفضیل عمر بر عثمان و عثمان بر علی رضی الله تعالی عنهم ثابت کرده می فرماید باز هر یکے را ازین سه تن مقامی پیدا کرده مر ابوبکر را رضی الله تعالی عنه هیچ مقامی پیدا نه کرد مگر آنکه گفت والذین معه پس هرچه فزون تر است از مقام ابوبکر صدیق را باید که بود تا فائدهٔ معیت حاصل آید مخدوم جهان در مکتوبات صدی فرماید معرفت صدیق که بوی جگر سوختهٔ او بمشام ساکنان قدس رسیده کاملتر بود پس لذت او از دوست بیشتر از نزهت الارواح گذشته ه صدیق طریق استقامت سالوک معارج کرامت + صاحب قدم مقام تجرید + سر دفتر ابطال توحید + در جمع مقربان صادق + حقا که جز او نبود سابق در شواهد النبوة می فرماید در مرض خود صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه فرمود که امشب در تفویض امر خلافت بتکرار استخاره کردم و از خدا تعالی خواستم که در آنچه رضای وی باشد توفیق دهد گفت می دانید که دروغ نخواهم گفت گفتیم کدام عاقل در وقت ملاقات خدا تعالی افترا بروی روا دارد و فریفتن مسلمانان بدروغ روا دارد گفتند ای خلیفهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم هیچکس را در صدق تو شکے نیست بگوی آنچه میگوئی گفت در آخر شب خواب بر من غلبه کرد رسول صلی الله علیه وسلم را دیدم که دو جامه سفید پوشیده بود و اطراف آن جامها جمع کرده ناگاه سفید سبز شد و درخشیدن گرفت چنانکه نور آن نور دیدهٔ بیننده می ربود و برد و جانب رسول الله صلی الله علیه وسلم دو مرد بلند و بالا بودند در غایت حسن و جمال لباس ایشان از نور

ولقای ایشان سرمایهٔ سروریست رسول الله صلی الله علیه وسلم مرا سلام کرد و بشرف
مصافحه مشرف کرد و دست مبارک خود بر سینهٔ من نهاد - خفقان و اضطرابی
که در سینهٔ خود می یافتم ساکن شد گفت ای ابوبکر اشتیاق بملازمت تو بسیار است
وقت نشده که پیش من آئی من در جواب چندان گریستم که اهل من از ان
خبردار شدند و بعد از ان خبر دادند گفتم و اشوقاه الیک یا رسول الله فرمود که
اندکے مانده است که وصال تو بے تو بهم فراق دست دهد بعد ازان گفت
خدائتعالی مرا در تفویض خلافت اختیار داد گفتم یا رسول الله تو اختیار کن رسول
الله صلی الله علیه وسلم فرمود که والی رعیت ساز عادل صادق فاروق را که
مرضی است در آسمان و زمین و پاکیزه ترین روزگار یعنی عمر بن الخطاب رضی
الله تعالے عنه پس گفت این دو مرد وزیر تو اند در دنیا و مددگار تو اند در وقت
وفات و همسائگان تو اند در بهشت بعد ازان آن مردم مرا سلام دادند و گفتند
خلاصی یافتی از مکروه تو صدیقی در آسمان و صدیقی درمیان ملائکه و صدیقی در
زمین و صدیقی درمیان خلائق گفتم یا رسول الله بدیر و مادر من فدای تو باد
این دو مرد کیانند من مثل ایشان ندیده ام فرمود که این دو فرشته کریم جبرئیل
ومیکائیل اند پس گفت و من بیدار شدم خساره از آب دیده تر و اهلبیت من
بر بالین من گریان **خواجه محمد پارسا قدس سره** در فصل الخطاب فرماید
قال الله تعالی وللاٰخرة اکبر درجٰت واکبر تفضیلًا همچنانکه اهل دنیا را تفاوت است
در عز دنیا هم چندان تفاوت است اهل عقبی را در عز عقبے و همچنانکه تفاوت است اهل دنیا
و عقبی را در دنیا و عقبی همچندان و اضعاف آن تفاوت است اهل الله را در معرفت

مولی تعالی جل ذکرہ و اگر نہ چنین بودی کے درست آمدی قول سید ثقلین

و کونین صلی اللہ تعالے علیہ وسلم ما فضلکم ابو بکر بکثرۃ صوم ولا صلوۃ انما فضلکم

فی شیئ وقر فی صدرہ وکے صورت بستی تحقیق قول مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم

لو وزن ایمان ابی بکر بایمان اہل الارض لرجح شاہ عبد القدوس حسینی

گنگوہی در مکتوب ۸۳ نویسد صدیق اکبر یار غار بود کمال و جمال او

ہمیقدار بود کہ ہیچکس از اولیای اولین و آخرین بمرتبۂ او نمی رسد مکتوب ۸۹

صدیق اکبر چنان بلند رفت کہ دست ہیچ ولی از ابتدای عالم تا انتہا اگر بود دامن

اعلای او نگشت مکتوب ۱۰۵ غیر صحابی اگرچہ در مرتبۂ رفیع رسد و صاحب ولایت

و صاحب تصرف عطا گردد بمرتبۂ صحابۂ کرام رضی اللہ تعالی عنہم نرسد کہ فضل صحبت

فضل کلی ست و آن فضل جزئی و فضل جزئی با فضل کلی برابر نبود ازینجاست کہ

صدیق اکبر را بر جملۂ اولیای عالم فضل آمد کہ از ابتدا تا انتہا فضل صحبت یافت

مکتوب ۶۱ تجلی حق بہر یکے از انبیا و اولیا در دنیا و آخرت و بر مومنان

عام در آخرت بر قدر وی شود تجلی اللہ للخلق عامۃ ولابی بکر خاصۃ در شرح

تعرف باب ۲۴ میگوید و شاید کہ این تفاضل اندر درجات جنت است

و ہر کرا درجہ برتر فضل وی بیشتر و بلند تر چنانکہ پیغمبر گفت صلی اللہ علیہ وسلم

ان اہل الجنۃ لینظرون الی اہل علیین کما ینظرون الی الکوکب الذی فی افق

السماء و ان ابا بکر و عمر منہم و انعما و شاید کہ تفاضل اندر دنیا بمعنی مشاہدہ

سِر باشد ہر کرا اندر سِر مشاہدہ بیشتر وی را فضل بیشتر چنانکہ پیغمبر گفت

صلی اللہ علیہ وسلم لم یفضلکم ابو بکر بکثرۃ صیام ولا صلاۃ و انما فضلکم

۵۳

بشیء وقر فی صدرہ او قال بشیء وقر فی قلبہ یعنی عظم فی قلبہ و مقدار تعظیم بر مقدار
مشاہدہ باشد ہر چند مشاہدہ بیشتر تعظیم بیشتر و ہر چند تعظیم بیشتر شرم بیشتر و ہر چند
شرم بیشتر خدمت بیشتر بے حرمتی نشانِ بے شرمی ست و بے شرمی از بی تعظیمی ست
و بی تعظیمی از بی مشاہدتی ست و بی مشاہدتی نشانِ بی ایمانی وازینجا گفت
پیغمبر علیہ الصلوۃ والسلام الحیاء من الایمان بمنزلۃ الراس من الجسد چنانکہ تن بے سر
را بقا نبود ایمان را بے شرم بقا نبود چنانکہ لا ایمان لمن لا حیاء لہ شیخ محدث
مولانا عبد الحق دہلوی رحمۃ اللہ تعالی علیہ در مدارج النبوۃ شریف فرماید
نظر کنند بادب صدیق رضی اللہ تعالی عنہ با آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
کجا رسانید ورا این ادب قائم مقام و امام گردانید بعد از وی و بجای رسانید
کہ ہیچکس نرسد انتہی ملتقطا خاتم الاولیاء الکرام حضرت سیدنا قبلۂ عارفین
و کعبۂ واصلین حضور سیدنا و مولانا سید شاہ آل احمد اچھے میاں
رضی اللہ تعالی عنہ در کتابِ مستطاب آئین احمدی شریف از فصل دوم
ترغیب المعرفۃ تصنیفِ محمد جان تاشکندی می آرد الصفا صفۃ
الصدیق ان اردت صوفیا علی التحقیق از انجہ کہ صفا را اصلی ہست و فرعی
اصلش انقطاعِ دل از اغیار و فرع خلوِ دل از دنیای غدار و این صفتِ
صدیقِ اکبر ست رضی اللہ تعالی عنہ از انجہ کہ امام اہلِ طریقت بعد النبی
صلی اللہ علیہ وسلم او بود و علامتِ انقطاع از اغیار آن بود کہ ہمہ صحابہ برفتنِ
رسول علیہ الصلوۃ والسلام بحضرتِ معلی شکستہ دل گشتہ و عمر رضی اللہ تعالی
عنہ شمشیر کشیدہ کہ ہر کہ پیغمبر را گوید بمرد سرش را ببرم صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ

بیرون آمد و گفت الا ان من عبد محمدا فان محمدا قد مات و من عبد رب
محمد فانه حی لا یموت آنگاه خواند و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل
الآیه یعنی دل در فانی بندد و رفنا بفنای فانی رنج وی مهیا بود و اگر بباقی
دهد چون نفس فنا شود وی باقی ببقا بود چون محمد صلی الله علیه وسلم پس
شکسته دلی را چه گنجائش و نشان خلوا ز دنیا آنکه هر چه داشت همه بیاورد
و گلیمی پوشیده بیامد رسول صلی الله علیه وسلم گفت ما خلفت لعیالک
فقال الله و رسوله یعنی در گنج بغایت محبت حقتعالی و متابعت وعلیه الصلوة
والسلام و این جمله صوفی صادق بود و انکار اینکار حق و مکابره عیان بود بلکه
بدتر از مکابره از آنکه صدیق اکبر این صدق و صفا و طریق حصول آن از محبت
و صحبت رسول صلی الله علیه وسلم حاصل کرده بدیگران تلقین فرمودند و آن
طریق سنت از انوقت تا این زمان پی در پی در مقتدایان طریقت و علمای
شریعت بتوارث رسیده چنانکه بر علمای ذو علیین مخفی نیست و در فصل سلاسل
ظاهر گردد و نیز ارشاد فرمود سند طریقت بر داشت خلافت بخلفای
راشدین عطا فرمود اول امیر المؤمنین ابو بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه
لوای سلطنت را بر داشت و احکام شریعت را فرشت ولی از باطن کسی
را خبری نکرد و اثری نداد بحکم ظاهر ظهور آورد و خود در باطن مستغرق چنانچه
حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که اگر خواهد که مرده را روان بره بیند
ابابکر است من اراد ان ینظر المیت یمشی علی وجه الارض فلینظر الی ابن ابی
قحافه بجدی از خود فنا یافته بود و ببقای حقتعالی باقی شد که دین آن نبرد

از دین همه دینها غالب آید لو اتزن ایمان ابی بکر مع ایمان امتی لرجح و کمال
ولایت رسیده بود که کسی نرسید ولی نردبان معرفت بر پای نکرد
یک سلسلهٔ ولایت از حضرت ایشان عیان گشته بود ولی تحقیق مشهور نسبت
نادرست است باز عنان ظاهر گذشت خود باطن شد از خلق استتار نمود بعده
خلافت و عدالت بحضرت امیر المؤمنین عمر خطاب رسید لوای سلطنت بر پا
کرد عدل و انصاف چنانچه شرط بود ظاهر گردانید خود بحضرت رسول صلی الله
تعالی علیه وسلم نسبتی یافت اما خود داشت کسی را از ان نسبت نصیبی نداد
بتکمیل خود رسید عنان ظاهر بباطن داد مستور گشت الی آخره و نیز ارشاد
فرمود سوال اگر ترا پرسند که پیر بچه نوع و بچه صفت باید و مرید بکدام خصلت
پیر بر مثال محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم که فنا از خود و بقا بحق حاصل کرده
بود و مرید مانند صدیق اکبر که همیشه در فرمانبرداری حضرت باشد همدر این
معنی از ارباب الصحبة شاهد صادق منقول است قال الله تعالی ثانی
اثنین اذ هما فی الغار اذ یقول لصاحبه لا تحزن ان الله معنا بدانکه صحبت
سنت مؤکده است که از برکت صحبت مرتبهٔ اصحاب از کافهٔ اهل اسلام بلند
و رفیع شد و اصحاب بلند و الاکثیر العبادة نبودند بشهادت قول رسول الله
صلی الله علیه وسلم ما فاق ابو بکر بکثرة الصلاة والصیام ولکن لشیء وقر فی قلبه
و آن استقرار که بسبب بلندی صحبت است از برکت صحبت نبی است صلی الله
تعالی علیه وسلم همدر ان کتاب منیف حکایتی لطیف نقل فرموده که
انهم مناسب نمود از بعض اکابر نقل میفرماید که میفرمودند که علامت

طلب خداوند سبحانه تعالی آنست که دل مدام سوخته آتش محبت بود
وگرمی مستدام دارد گویا که جمرهٔ بر دلش نهاده اند وازان میسوزد ازینجاست
که گفته اند که علامت عشق دیدهٔ تر و دل گرم ست گویند که ابوبکر صدیق
رضی الله تعالی عنه چون از صحبت رسول صلی الله علیه وسلم بخانه رفتی
گلیم بر سر کرده بگوشه اخلاص نمودی وچون آه زدی خانه او پر از دود
دل او شدی و بوی جگر سوختگی بهر دم رسیدی که گویا گوشتی یا چیزی
در آتش انداخته اند که میسوزد و بوی میدهد روزی یکی از زنان همسایه
حامله بود بشمیدن بوی جگر سوخته او در خانه او در آمد و با زن ابوبکر گفت
که در خانه شما کباب تیار کرده اند چنانچه بوی آن بمن رسیده و من بامید آن
آمده ام که پارهٔ ازان بمن هم بدهید زن ابوبکر جواب داد که کباب خود تیار بخانهٔ
من نشده کباب جگر سوخته ابوبکر اگر میخواهی برو و بگیر آن زن برگشت و بخانهٔ
خود رفت مولانا بحر العلوم ملک العلما عبد العلی لکهنوی قدس الله
سره السنی در شرح مثنوی مولوی معنوی نور الله مرقده زیر قولش ع
گفت پیغمبر علی را کای علی + شیر حقی پهلوان پردلی - از محمد رضا حسین خوارزمی
در شرح شعر اینمعنی نقل کرده که امیر المؤمنین علی کرم الله تعالی وجهه اکمل واعلم
ومقتدای اولیای بنی آدم ست برد و ابطالش می فرماید انه لشئ عجیب
زیراکه اینکه گفته امیر المؤمنین علی اکمل واعلم ومقتدای اولیای بنی آدم ست فی نفسه غلط ست در کلام مولوی
قدس سره این توهم را نیست زیراکه اولیای بنی آدم سوای انبیا و رسل اند که آنها اعلم بنی آدم اند
واگر از اولیای بنی آدم سوای انبیا و رسل گرفته ست نیز صحیح نیست زیراکه
افضلیت شیخین در عقاید اهل سنت و سابق نقل کرده شد از فتوحات که مرتبهٔ

صدیق اکبر تلو مرتبه رسول الله صلی الله علیه وسلم بود و هیچکس میان حضرت ابوبکر و حضرت رسول الله
صلی الله علیه وسلم نمی تواند شد و اگر خواهد بود هم وی خواهد بود نه فوق او و نیز در
فتوحات مذکور است لیس بین ابی بکر وصاحبه صلی الله علیه وسلم اذا نظرت
الی ما قلت رجل نیست میان ابوبکر و صاحبش یعنی که رسول علیه الصلوة والسلام
ست هیچ کس و فوقی که مبنی آنچه گفتم سابق مگر آنکه کلامش مبنی بر قول شیعه باشد
و در کلام مولوی صلا شائبه این توهم نیست انتهی کلامه الشریف بالتلخیص
تنبیه ببین ای دیده انصاف گزین آیت نزدیک شد قول از اکابر ائمه
طریقت و اعاظم ارباب معرفت که یک لفظ و یک زبان بتفضیل شیخین رضی الله
تعالی عنهما بر ملا شهادت دهند و بر منکر مخالف نفرین و سرزنش کنند
ای گوش حق نیوش ترا بخدا است سوگند آیا نشنیدی که این اقطاب
رشد و رشاد و ائمه صدق و سداد اکملیت ولایت و اتمیت معرفت حضرات
شیخین را بنهجی تصریح و توضیح فرموده و ابواب تحقیق و تنقیح گشوده که رخنه گران
مکابرت شعار جای تحریف و تکلف و تاویل و تصرف ندیده دست بر سر
و سر بدیوار غیظ زنند تو و خدای تو مگر نشنیدی که تفضیلیه مبتدع و گمراه و دخیل
فرقه روافض است مگر نشنیدی که محبت و ولای حضرت مولی در تفضیل
شیخین و خلافش تولای مرتضوی را معارض نیست مگر نشنیدی که قدمای
مفضلان و رهنمایان بکریت اهل شنیده نکرده مگر نشنیدی که فضل شیخین نه در سنیان
در قربت و حصول است نه مقصور بر ظاهری وجوه مگر نشنیدی که تجلی ربانی بر
حضرت صدیق از سائر امت اتم و اکمل آمده بقدر ولایت و عرفان او

تفضیل حضرت مولی در ولایت قول اهل رفض است

مگر نشنیدی کہ تاجداری مقامِ قربت بنامِ صدیق مسلم و جملہ کمالاتِ تمام
در زیرِ فرمانِ او مگر نشنیدی کہ اکابرِ طریقت و واقفانِ حقیقت بر تقدمِ
معرفت و اکملیت و اتمیتش اجماع دارند مگر نشنیدی کہ ہمہ را اتفاقِ خاص
و پایۂ صدیق از حدِ پایۂ بالاتر انکار زند مگر نشنیدی کہ صدیق را از پس نبوت
سرورِ سروران و مالکِ الازمہ دانند مگر نشنیدی کہ بعد از جنابِ فاروق
را مقتدای اولیا و امام الائمہ خوانند مگر نشنیدی کہ اگر کسی شق این عصا
و خرق این اجماع کند بردّ و ابطالش پویند و تخمنش را از شاہراہِ سنت
معزول و بر عقائدِ رفضا محمول گویند آہی جانِ برادر تو و ایمانِ تو آخر
این ہمہ از ہر حیثیت و باعث برین ہر حیہ تمام ترا مرا کیست تو ہم بگو کہ
مگر اقوالِ اینان از پایۂ اعتبار ساقط بودست یا خدای کریم ہمہ ایشان را بہ خطا و
غلط منسوب یا عیاذاً باللہ چنانکہ باید تجہمِ ولایت خاتمِ خلافت کرم اللہ تعالی وجہہ در دل
نگاشتند یا واہانِ پرادبِ خاک آگندہ یا وہ ہائی تنقیصِ شانِ رفیعش ور سر داشتند لا
و اللہ تجدا ایکہ زمین و آسمان بحکمش برپاست از اینہا ہیچ یکے
نبود عظمتِ شان و جلالتِ مکانِ حضرتِ مولے الانس والجان کرم اللہ
تعالے وجہہ دین و ایمانِ ایشان ہست و غلامی و ارادت و ولا و محبت
حضرتِ منبعِ ولایت رضی اللہ تعالی عنہ ذریعۂ نجات و قبالۂ جنانِ آخر
سیدنا حضرت میر عبد الواحد را نہ شنیدی کہ خان و مانِ ما فدای نامِ
مرتضی باد دل و جانِ ما فدا و نثارِ قدامِ مرتضی باد کدام بدبخت ازلی کہ
مرتضی در دلش نباشد کدام راندۂ درگاہِ مولی کہ او را شنا و را روا دارد

انتهی کلام شریف و چه آشنا شد که اینان را بوی از گلستان عرفان ندادند
تا بلبل وار بر گلبن ارتضا جان حزین نثار نه کردند و جبین پیشانی را از نماز
احسان نه بخشودند تا بر در پاک خاتم الخلفا سر نیاز نه سودند اما سخن
آنست که این بزرگان دین و مقبولان رب العلمین از همه آزاد بودند
و با ضد اگرفتار آنچه قرآن و حدیث هدایت نمود و هم از کمر و کینه نزدند و تنها
گویان ره بیراه شدند درین دامگاه تاریک راه یکی با ابوبکر و عمر گرفتار است
که ایشان را افضل من جمیع الوجوه داند و دیگری با علی پابند که از تفضیل
شیخین در آب آتش ماند ای خوشا وقت سنیان که از کشاکش تعصب و
عناد وا رهیده شیشهٔ پندار شکستند و دل در خدا و رسول بستند ابوبکر
و عمر را افضل الامة دانند نه از وجه ابوبکر و عمر بودن بلکه از آنکه مصطفی تحسین
فرمود و علی مرتضی را مولی المسلمین خوانند نه از جهت علی بودن بلکه از آنکه مصطفی
اینچنان ره نمود ترا اگر رسم و روش ایشان خوش آید بسم الله بیا و
دامن شان استوار گیر و رنه برادر! خاک بدیدهٔ تعصب پا و کسیکه به نیازمندی
خویش تن بفرمان اینان داده است دست از گریبانش کوتاه دار عزیزا
خدارا اندک تاملی اگر اینقدر جماعت کثیر از اولیای کرام پیش تو آید و ترا
با مری ره نماید راست بگوی از قبولش چاره دانی پس حالا که از اکابر جماعه
سلسلهٔ طیبه اینقدر بزمی ساخته و انجمنی آراسته اند چرا دامن کشان بگذری
اگر بالفرض در کلام کسی بوی خلاف این جادهٔ صاف یابی راه آنست که
حتی الامکان بتصحیح و تاویل شتابی ورنه فرق جمهور و شاذ و تصریح و تنها

وتفاوتِ جلالت در مراتبِ اهلِ اقوال از نظر افتاده سبا وخاصه وصوفیه
بر مذهبِ ما اجماعِ صوفیه منقول آمد ورنه مخالف را گوی که همینقدر تصریحاتِ
روشن و ارشاداتِ پرده برافگن از همینقدر جماعتِ سلاسلِ اربعه که در
اعتبار و اعتماد و اشتهار و استناد و رفعتِ شان و عظمتِ مکان برابر و
همسرِ اینان باشد بیار و تکذیبِ ما قائلانِ اجماع بپردازد مسئله را مختلف
فیه شمار ع اولئک آبائی فجئنی بمثلهم + اذا جمعتنا یا جریر المجامع

فصل سوم در تفضیلِ حضرت مولی در تعدیهٔ ولایت و مرتبهٔ مکملیت

بدان ایدنا الله وایاک بمنازل السعداء که همین مقصود این فصل ذکرِ وجوه
بر کسانیکه زعم کنند تفضیلِ شیخین بر حضرتِ ابو الحسنین من جمیع الوجوه وجاهل
اند یا متجاهل از آنکه حضرتِ حق تبارک وتعالی جنابِ ولایت مآبِ مرتضوی
کرم الله تعالی وجهه را چندین خصائصِ جلیه و فضائلِ علیه و مناقبِ بهیه و
مناصبِ سنیه همچون شرافتِ نسب و کرامتِ صهر و اولیتِ اسلام علی ارجح
الاقوال و بودنش رضی الله تعالی عنه منبعِ نسلِ مصطفا و مرجعِ اهلِ ارتقا
و قاسمِ حوضِ کوثر و قسیمِ جنت و سقر و صاحبِ رایتِ خیبر و بازوان و
تخلف از غزوهٔ تبوک و مالکِ ازمهٔ قدرت و امارتِ امرا و سلطنتِ ملوک و
مکرم بتوقیعِ منیعِ لا سیف الا ذو الفقار ولا فتی الا علی الکرار و مختار بحلول
باجنابت و رسمی حضرتِ رسالت علیه الصلوة والتحیة و اکتسابِ مسلکِ مصطفوی
و صاحبِ فصلِ قضایا الی یوم التناد ما لا یعد و لا یحصی شرف امتیاز و تخصیص بعز
بخشیده است که اگر تا قیامت شرح کنی یکی از هزار نگفته باشی انکار ایشان

نفی آفتاب را سهل تر میگردانند بنا بر آن اگر درین فصل چیزی از خصائص دیگر سوی
مرتبهٔ مکملیت نیز از نوک خامه تراوش کند بیگانه از مقصود مپندارد و اگر تبعاً
و استطراداً برخی ازان کلمات نیز که برابودن هر چهار خلفای کبار جامع
خلافتین ظاهر و باطن دلالت کند بسلک نقل منسلک گردد هم عجب مدار که
زیادتِ فائدهٔ خاصه خاصه در صورتیکه قطع اوهام جهال و عوام نماید بحشیم
نصیحت پسند پسند و مرغوب می آید و نیز عزم آن داریم که حدیث خرقه
منقولِ صوفیه را روشن تر بنگاریم که نا واقفان کار او را بر تفضیل حضرت
مولی در مرتبهٔ کاملیت بر حضرات شیخین دلیل شمرده و ندانند که الباس خرقه
نیست مگر استخلاف و اقامت بر منصب تکمیل و ارشاد و آن هیچ دلیل تفوق
در ولایت ذاتی نمیتواند شد کما القینا علیک و سقنا بیانه الیک والله الهادی

و هو ولی الایادی در فوائد الفواد شریف ملفوظات طیبات حضرت
سیدنا نظام الدین محبوب الٰهی قدس سره العزیز میفرماید سخن در فقر
و خرقه افتاد خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که مصطفٰے صلی الله علیه وسلم در شب
معراج خرقه یافت آنرا خرقهٔ فقر گویند بعد ازان صحابه را رضی الله تعالٰے عنهم
بطلبید و گفت من خرقه یافته ام و مرا فرمان است که آن خرقه بیک کس را دهم
و من سخنی از یاران خواهم پرسید تا چه جواب دهند و مرا گفته اند که جواب
دهد خرقه را بدو دهم و آن جواب من میدانم تا که خواهد گفت بعد ازان روی
بسوی ابوبکر کرد رضی الله تعالٰے عنه که اگر این خرقه ترا دهم چه کنی گفت
من صدق آرم و طاعت کنم و عطا کنم بعد ازان عمر را پرسید رضی الله تعالی عنه که اگر

اینخرقه ترا دهم چه کنی عمر گفت رضی الله تعالے عنه من عدل کنم و انصاف نگاه دارم
بعد ازان عثمان را پرسید رضی الله تعالی عنه که اگر ترا دهم چه کنی عثمان گفت
رضی الله تعالی عنه من اتفاق کنم و سخاوت ورزم بعد ازان از علی پرسید رضی الله
تعالی عنه که اگر ترا دهم اینخرقه تو چه کنی گفت من پرده پوشی کنم و عیب بندگان
خدا تعالی بپوشم رسول صلی الله تعالی علیه وسلم فرمود بستان اینخرقه را
ترا دادم که خدا فرمان بود هر که اینچنین جواب دهد اینخرقه را بدو دهی انتهی
حضرت سیدنا خاتم الکملا آقائی نعمت تاج العرفا حضور سید آل احمد اچھے میان
رضی الله تعالی عنه در آئین محمدی فرماید یعنی خرقه وصله این نیست که بعنعنه
مسلسل بهمان کیفیت یا همان وصله برساند بلکه یعنی خرقه احاطه ظل ولایت ست
که اطفال طریقت را حفظا عن الشیاطین چنانچه مرغ بچگان خود را در زیر بال
گیرد ستر الله علینا برحمته وحشرنی تحت لوائهم یوم الدین مع الشهداء والصالحین
انتهی کلامه الشریف فتبین چگونه تصریح میفرماید که مراد از خرقه همان مرتبه
ارشاد و تکمیل و تربیت مریدین و مسترشدین ست و ایضا فیه امیر المومنین
علی مرتضی کرم الله تعالی وجهه وی امام اول ست از ائمه اثنا عشر و کنیت
وی ابو الحسن و ابو تراب ست و سلسله چهارده خانواده باو منتهی میشود و فیه
از فصوص الکلمات شریف وغیره که درباره ولایت فرمایند نادان ولی ست و علی
و خاتم ولایت و مهدی ست و فیه شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره
فرمود که هر کسی که دعوی ولایت کند و خرقه و سند او با آدم اولیا یعنی علی
مرتضی کرم الله تعالی وجهه نرسد هر چه از جمیع اولیا خدا جل جلاله و علا ظاهر شده است

اگر از و ظاهر شود با او قرار نباید کرد که او شیطان است و فیه سلسلهٔ جمیع اولیا
به علی منتهی است و فیه اکنون چون انفتاح معارف مشائخ رضوان الله تعالی
علیهم اجمعین وجهت بود که بذکر آدم ا انبیا باشد یعنی علی مرتضی کرم الله تعالی وجهه
شمهٔ از کمالات او بشنو که در فضائل ز درجات بسیار است لقوله صلی الله علیه
وسلم ان الله جعل لاخی علی بن ابی طالب فضائل لا تحصی کثرة و فیه امیر المؤمنین
ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه از باطن کسی را خبری نکرد و اثری نداد در کمال
ولایت رسیده بود که کسی نرسید ولی نردبان معرفت برپای نکرد بعده
خلافت و عدالت بحضرت امیر المؤمنین عمر خطاب رسید خود بحضرت رسول الله
علیه وسلم النسبتی یافت اما خود وشت کسی را از ان نسبت نصیبی نداد بعده خلافت
و سلطنت بحضرت ذی النورین امیر المؤمنین عثمان بن عفان رسید شریعت
را ترتیب داد و قران مجید و فرقان حمید را جامع آمد از عنا تر و حیا پیش گرفت
لباس شهادت در بر کرد بوصول اصلی وصلت یافت بعده بحضرت امیر المؤمنین
علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه خلافت و سلطنت و ولایت شریعت و معرفت
رسید او احیا گردانید و سلاسل را زنده گردانید راز دلها را مقدار هر مرتبه لوای
محمدی برآورده شریعت را مزین ساخت و ولایت احمدی را جلا داد و سلسله
برپای کرد و ماهیت بدایت و نهایت بر خواص ظاهر ساخت انا مدینة العلم
و علی بابها بر در او گشت راه ولایت جاری شد و فیه نقلاً من روائح
الانفاس از حضرت نظام الدین قدس سره منقول است که او گفته بحق
خرقهٔ شیخ هر بیتی که از گوینده شنیدم حمل بر ذات پاک شیخ نکردم از سر ف

اولیا سر حلقهٔ اصفیا علی مرتضی است کرم الله تعالی وجهه وللناس حکم المتیب پیر را نائب او داند الخ و فیه در ارشاد المریدین آورده که در خبر صحیح ست که حضرت امیر المؤمنین علی را کرم الله تعالی وجهه چون آئینهٔ دل او از پرتو نور علم روشن گشت داعیهٔ طلب حق در باطن وی پیدا شد روزی عرض نمود که یا رسول الله علمنی عملا یوصلنی الی الرب رسول صلی الله علیه وسلم خوشوقت شده فرمود بسی وقت بود که میخواستم که این علم را بتو بیاموزم اما موقوف بآن بودم که این داعیه از باطن تو ظاهر گردد تا این علم به برکت بود و بسهل تر باشد و بعد ازان حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلم امیر المومنین علی را کرم الله تعالی وجهه روی بقبا نشاندند و ذکر لا اله الا الله تلقین فرمود و آن نسبت را از ایشان حسین وستور امیر المومنین حسین یافت از ایشان امام زین العابدین یافت و از ایشان همین وستور سعنعنا و سلسلهٔ المشائخ اینوقت رسید و فیه نقلا عن محبوب السالکین اگر بیعت سنت نبوی نبودی پس رسول علیه الصلوة والسلام پیراهن خاص را بدست حضرت عمر و حضرت علی رضی الله تعالی عنهما باویس قرنی خلافة نفرستادی بعد سرور عالم صلی الله تعالی علیه وسلم صحابه بیعت بحضرت صدیق اکبر کردی و بعد ایشان بحضرت عمر خطاب کردند و بعد ایشان حضرت عثمان ذو النورین قبول بیعت کردند و بعد ایشان بحضرت علی بن ابیطالب رسید این بیعت متابعت ایشان بود بحکم خدا و رسول و اشاره بردباری و ستاری خرقهٔ خلافت بیعت در حین حیات خود پیغمبر صلی الله علیه وسلم بحضرت امیر المومنین علی بن ابیطالب عنایت فرموده بودند و ایشان بخلیفه خود حضرت خواجه حسن بصری رضی الله تعالی عنه عنایت کردند و ایشان را دو خلیفه بودند یکی

جبیب عجمی دوم شیخ عبدالواحد بن زید تا این بیعت نبوی از ینجا تا چهارده
خانواده رسید تا بهر یک مشائخ الخ و فیه شیخ فرید گنج شکر نبشت که کلاه اصل
از حضرت ربوبیت ست جل جلاله بهشت جبرئیل علیه الصلوٰة والسلام چهار کلاه از
بهشت بر رسول صلی اللہ تعالی علیه وسلم آورده یکے ترکی دوم دو ترکی سوم
سه ترکی چهارم چهار ترکی دگفت فرمان میشود که این هر چهار کلاه بر سر خود بنه
و هر که را بدانی بده رسول صلی اللہ تعالی علیه وسلم هر چهار کلاه بر سر خود داشت بعد
ازان کلاه یک ترکی بر سر ابوبکر رضی اللہ تعالے عنه نهاد و فرمود که این کلاه تست
هر کرا دانی بده و کلاه دو ترکی بر سر عمر خطاب رضی اللہ تعالی عنه نهاد و فرمود که این
کلاه تست هر کرا دانی بده و کلاه سه ترکی بر سر عثمن نهاد رضی اللہ تعالی عنه و فرمود
که این کلاه تست هر کرا دانی بدهی که لائق باشد و حق این کلاه ادا نماید و کلاه
چهار ترکی بر سر علی نهاد رضی اللہ تعالی عنه و گفت این کلاه تست هر کرا دانی بدهی مرا
فرمان بود که کلاه چهار ترکی علی را بده الخ و فیه منقول از رساله نور سید علی
همدانی که بعد بیان قصه مذکوره کلاه می نویسد و کلاه یک ترکی ایما بآنکه هر که
آنرا بر سر نهد جز اندیشه محبت باریتعالے خطره دیگر را در خاطر راه ندهد و کلاه
دو ترکی اشاره به آنکه یکے ترک دنیا کند دوم آنکه با اهل دنیا نیامیزد و کلاه
سه ترکی رمز بآنست اوّل ترک دنیا کند دوم با اهل دنیا نیامیزد سوم حسد را از
دل دور کند و کلاه چهار ترکی اشاره بانکه اوّل ترک دنیا دوم ترک لسان
یعنی زبان را از لذتها باز دارد و محش بران نیارد سوم ترک بصارت
یعنی از طرفیکه نظر کردن حرام ست نه بیند چهارم طهارت قلبی یعنی دل را از کدورت

ظاہری و باطنی پاک گرداند الخ وفیہ عن معدن المعانی ملفوظات شاہ
شرف الدین یحیی المنیری ۔ اصل الباس خرقہ از حضرت ست صلی اللہ علیہ
وسلم بر چہار یار کبار رضی اللہ تعالی عنہم کما مر وفیہ و بعضی سند خرقہ
چنین آوردہ و گفتہ در روایت مشہور آمدہ ست کہ حضرت سید کائنات
صلی اللہ تعالے علیہ وسلم شب معراج در تماشای جناب کوشکے دید از مروارید
کہ بر اطراف جوانقش از تلالوء انوار نظر نمی ایستاد بدرگاہ خداوند جل سلطانہ
عرض کرد کہ در وی رود و آنرا ببیند حکم شد کہ برو ببین چون اندرون
آن رفت یک حجرہ دید باذن جل سلطانہ در وی را بکشاد و درون وی رفت
بروایت مختار گلیمی سیاہ و بقولے جامۂ سفید دید آنہمہ نور کہ می یافت
ازان بود از حقتعالے پرسید کہ الہی این چہ جامہ ست فرمان شد کہ این
جامۂ فقر ست پس آن خرقہ را از حق جلشانہ درخواست کہ بوی بخشد حکم شد کہ ہر
فقر قبول کند وحق آن بجا آورد و قدرش بداند بگیرد و بپوشد گفت الہی من
فقر را قبول کردم و ہر چہ فرمائی بجا آرم این را من بخشش فرمان آمد چون این
شرط قبول کردی بگیر کہ بتو بخشیدم و بہر کہ بدہی بدین شرط بدہی و این خرقہ بعظمہ
کسی از مخلوقات اولین و آخرین نہ دادہ ایم و از ہمہ پوشیدہ داشتہ ایم
چون تو مطلوب و محبوب حضرت گاہی بر تو اظہار کردم ترا بخشیدم چون حضرت
صلی اللہ علیہ وسلم آن خرقہ را گرفتہ پوشید ہمگی مستعدان راہ دین از جن
والنس و غیر ذالک بروایمان آوردند و بر رسالتش گواہی دادند آنحضرت علیہ
افضل الصلوات والتسلیمات بعد مرجعت از معراج خرقۂ مذکور بخلفای عظام

خود عطا فرمودند پس اصل درین باب عطای خرقه از جناب خداوند جل سلطانه
است حضرت رسالت پناه را علیه افضل الصلوات والتسلیمات و این سنت
سنیه تا الیوم در فرقهٔ ناجیهٔ صوفیه جاریست و سند ایشان در عطای این خرقه
بمریدان و مستفیدان این سنت و فیه خلافت باطنی که بتکمیل ناقصان
بآن بسته است هر خلفای اربعه را در حضور حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی
علیه وسلم باجازت خاصهٔ آنحضرت صلی علیه وسلم حاصل گشته بود و خلفای
اربعه رضی الله تعالی عنهم خلفای ظاهر و باطن آنحضرت علیه افضل الصلوات
والتسلیمات اند که هر دو خلافت جمع کرده اند ایشان نائبان علی الاطلاق و جامعان
جمیع کمالات ولایت مطلقه و مقیدهٔ باطنیه و ولایت مطلقه و مقیدهٔ ظاهریه اند
به نیابت کلیه که مثل شان دیگری بعد انبیا علیهم الصلوة والسلام پیدا نشده
بعضی از محققان این قوم گفته اند اصل در خلافت اینست که مرید وقتیکه به تزکیه
و تصفیهٔ روح رفع حجب موهومه کرده مدارج کمال طی نموده اهلیت تکمیل
دیگران پیدا کند و فانی بفنای اتم شود عند الله مستحق خلافت میگردد و پس وی را
خداوند جل سلطانه خلیفهٔ خود و نائب نبی خویش بی واسطهٔ دیگری میگرداند
و طالب بعد وصول این مقام خلیفهٔ حق تعالی میشود و محتاج باستخلاف هیچ
یکی نمیشود و پیش از وصول بمقام مذکور اگر هزار خلافت دهند خلیفه نشود
و حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم هیچکس را از اصحاب کرام
خلافت نداده اند چه خلافت دادن بحکم اِنِّی جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً کار خداوند
است جل سلطانه هر کرا لائق خواهد و بخلافت مشرف خواهد ساخت پس خلافت

خلفای اربعه بترتیب معروف داده خدمت یکے را بعد دیگری مرتبه فرموده
بر ترتیب وصول استحقاق ست باطل شد قول کسیکه قائل ست بنص جلی بر خلافت
حضرت مرتضی علی کرم الله تعالے وجهه چه تعیین بخلافت از جانب حق
تبارک و تقدس بعد حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم امیر المومنین
صدیق اکبر و بعد ازان امیر المومنین حضرت عمر و بعد ازان امیر المومنین حضرت
عثمان و بعد ازان امیر المومنین حضرت علی رضی الله تعالے عنهم پس اگر
نص جلی محقق بودی استخلاف من الله هم موافق آن شدی و اول خلیفه
حضرت علی کرم الله تعالے وجهه بودی نه حضرت صدیق اکبر که خبر مخبر صادق
احتمال کذب ندارد و چون معلوم گشت که قول نص جلی باطل و افترای
محض ست از جهت آنکه خداوند جل سلطانه عادل ست ظالم نیست که وضع
شی در غیر محل کند پس وضع خلافت که از وے سبحانه بترتیب مذکور
واقع شد عدل محض ست و بر تقدیر قول نص جلی لازم می آید نسبت ظلم
بجناب حق تعالے عما یقول الظالمون علوا کبیرا و مقررست که آنحضرت
صلی الله تعالے علیه وسلم خلافت ارشاد و تکمیل ناقصان هر خلفای خود را
در حین حیات خویش عطا فرموده بودند کما مر فتامل انتهی بالتقاط و فیه
از اوراد چشتیه شیخ نظام الدین بدایونی می نویسند که روزی حضرت
جبرئیل علیه الصلوة والسلام حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم را چهار
کلاه از بهشت بیاورد یک ترکی دو ترکی سه ترکی چهار ترکی و گفت این چهار
کلاه بر سر خود بنه و در یاران خود سوال کن هر که سزاوار پوشش خلق انبیا

کنند کلاہ چہار ترکی بر آنکس بدہد کہ عیب پوشی خلق اختیار کردہ است پس
حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم بطریقے کہ سوال خرقہ کردہ بودند
ہمون نوع پرسیدند ہر کدامی بطریق مذکور جواب گفتند آخر کلاہ یک ترکی
بحضرت ابابکر صدیق دادند و کلاہ دو ترکی بحضرت عمر فاروق دادند و کلاہ
سہ ترکی بحضرت عثمان بن عفان دادند و کلاہ چہار ترکی از سر مبارک
خود کشیدہ بر سر حضرت علی بن ابیطالب دادند و کلاہ دادن ازینجاست
بعد ازان در ہر سلسلہ کہ مرید کردہ باشد شجرۂ پیران سلسلہ بدہد و فیہ
چون اقرب انبیا بمصطفےٰ صلی اللہ علیہ وسلم عیسیٰ است علیہ الصلوٰۃ والسلام
باقرب اولیا باد کہ مرتضیٰ است رضی اللہ تعالےٰ عنہ معاملۂ عیسیٰ باشد
ولہذا چنانچہ عیسیٰ را بالوہیت می پرستیدند علی را نیز پرستیدند و حضرت
رسالت صلی اللہ تعالےٰ علیہ وسلم تناسب علی و عیسیٰ بیان فرمود و
ہم در فوائد الفواد شریف مذکورست ازینجا سخن در صحابۂ رسول
اللہ صلے اللہ علیہ وسلم افتاد فرمود از صحابہ خلفای اربعہ بودہ اند و عبادلۂ
ثلثہ بعد ازان در مناقب امیر المؤمنین علی رضی اللہ تعالی عنہ فرمود کہ
وقتی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ذکر علی با یاران بدین عبارت کرد
کہ اقضٰکم علی یعنی باشد کہ قاضی ترکیس گوئی قضی آنکس تواند بود کہ
اعلم باشد بعد ازان در نسبت موافقت صحابہ حکایت فرمود کہ صحابہ رضی
بجمعے حاضر بود یکے در عقب او نشستہ بود ہر بار میگفت کہ من شنیدم
رسول صلی اللہ علیہ وسلم می فرمود کہ روزی فلان جای بودم برابر من

آنجا ابوبکر وعمر بازه فلان جای رفتم برابر ابوبکر وعمر همچنین چند بار یاد کرد
پیغامبر صلی الله علیه وسلم فلان جای من بودم وابابکر وعمر این صحابی
سر پس کرد تا به بیند که این حکایت که میگوید چون نگاه کرد امیر المؤمنین
علی بود رضی الله تعالی عنه مقصود از تقریر اینمعنی بیان مودت دالصداقت
صحابه بوده است بعد ازان هم از نسبت اینحکایت فرمود که وقتی عمر
میگفت ای کاش من یکی موی بودمی بر سینه ابوبکر رضی الله تعالی
عنه فی شرح التعرف من الباب الثالث فی حال الصوفیة اما
علی بن ابیطالب رضی الله تعالی عنه مهتر عارفان است وهمه امت
را اتفاق است که علی رضی الله تعالی عنه پسر ابیطالب انفاس سخا است پیغمبر
صلی الله تعالی علیه وسلم ومر او را سخنان بسیار است پاکیزه که پیش
از وی کسی نگفته است واز پس وی کسی مثل آن نیاورده است
وحضرت سیدی سندی سید شاه حمزه قدس سره در جلد
اوّل بیاض خود مسمی بفص الکلمات در مناقب مرتضوی فرمود علی
رضی الله عنه برادر مصطفی غریق بحر بلا وحریق نار ولا مقتدای اولیا و اصفیا
ویرا اندرین طریق شانی عظیم و درجتی رفیعست واندر دقت عبارت
از اصل حقائق حظ تمام است پیغمبر فرماید که حقتعالی ذریت فرزندان
هر پیغمبر در صلب او نهاده است وذریت اولاد مرا در صلب علی نهاده است
فرماید ما رایت شیئا الا ورایت الله فیه مهتر است پس اهل طریق اقتدا کنند بدو اندر حقائق
عبارات ودقائق اشارت وتجرید ولطائف کلام وی سخنان بیش ازانست که بعد واندر آید خود واضح است فقط انتهی

در شرح مزبته الارواح بمناقب مرتضوی فرموده درین هر دو توجیه مدح امیر المؤمنین
بتخصیص محبة تقدیم اصالت اوست در ولایت بر سائر اولیا که بعد از وی بوده اند
و اگرنه همه اولیا از اولین تا آخرین سایه پرورده نبوت اند

فصل چهارم در فذلکۂ مرام و خلاصۂ کلام

بدانکه از تتبع و تفحص و استقراء مقالات علمائے عظام و صوفیۂ کرام درین مسئله چنان بظهور پیوسته که شیخین را بر ختنین و سائر اصحاب باصفا و اہل بیت مجتبیٰ رضوان اللہ تعالےٰ علیہم اجمعین تفضیل ست والمراد بالافضلیة ههنا کونه اکثر ثوابا عند اللہ تعالےٰ بما کسب من الخیر و اعظم عند اللہ قدرا و منزلة لا انه اعلم و اشرف او اقرا او اشجع او غیر ذلک من الفضائل الجزئیة المختصة بحضرة المرتضی او غیره من الصحابة رضی اللہ تعالےٰ عنهم اجمعین فان صیغة افعل موضوعة للزیادة فی المعنی المصدری و یتوهم من ان یکون بوجه ما و لیس مرادا اذ لا یصلح مورد اللنزاع لما علم من اختصاص کثیر من الصحابة بما لیس فی غیرهم او بجمیع الوجوه و لا یراد ایضا لبطلانه بشهادة النصوص و لما ذکرنا او بمجموع صفات الفضائل من حیث هو مجموع بمعنی ترجح احدهما علی الآخر بعد موازنة مجموع الفضائل بالمجموع و انما وقع الخلاف فی المعنی الذی مر آنفا و هو المعنی بالفضل الکلی و لا ینافی ذلک رجحان الغیر فی الآحاد الاخر و حضرات ایشان یعنی شیخین رضی اللہ تعالیٰ عنهما ولی کامل بودند و مرتبۂ کامل از قرب حق داشتند که دیگرے از ایشان بدان مرتبه و قرب نرسیده و رتبه کاملیت ذاتی که مراد از ولایت ذاتی ست بدرجه اتم و اکمل نصیب ایشان شده

اما فیضانے و ہدایتی کہ از مرتبۂ ولایت بخلق رسید و میرسد و خواہد رسید
پیشوائے و مقتدائے آن فیضان و ہدایت نزد جمہور مشایخ باجناب سیدنا
علی مرتضی ست کرم اللہ وجہہ کہ اکثر بتوسط شریفش او رسید و میرسد
و خواہد رسید و این مرتبہ را مرتبۂ تکمیل و ولایت متعدیہ میگویند کہ خود
بکمال رسید و دیگران را بتکمیل رسانید و میرساند و خواہد رسانید
و ثواب جزیل این کار جمیل از رب جلیل اسے یوم الدین نصیب این
خلیل ست و وی رضی اللہ عنہ درین مقام شانے خاص و جہتے
بالاختصاص و مرتبۂ رفیع دارد و کسے با وی درین مقام شراکت
ندارد الا بہ نیابت او رضی اللہ تعالے عنہ مثل ائمہ اطہار و غوث الثقلین
رضوان اللہ تعالے علیہم اجمعین و او کرم اللہ تعالے وجہہ درین مقام [illegible]
توسط نائب مناب نبی ست صلی اللہ علیہ وسلم و جملہ اولیاء اللہ تعالے
چہ ابدال و اوتاد و قطب و غوث از وی رضی اللہ تعالے عنہ اقتباس فیوض
مینمایند و بمرتبۂ ابدالیت و اوتادیت و قطبیت و غوثیت میرسند و مایہ
پروردۂ ولایت او یند و از ہمین جاست کہ در کتب مشایخ حضرت ایشان را اکثر
بلفظ سر حلقۂ اولیاء و آدم اولیاء و خاتم ولایت محمدیہ و اصل شجرۂ ولایت احمدیہ
و مظہر اتم و اکمل ولایت مصطفویہ و خلیفۂ معنوی وغیرہ تعبیر نمودہ اند و ہر چند
کہ این مرتبۂ تکمیلیت در دیگران ہم مثل حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ و غیرہ
مشترک بود اما بہ مثل تکمیلیت و ہدایت او نیست زیراکہ بجز فیضان سلسلۂ نقشبندیہ
در دیگر سلاسل قادریہ چشتیہ سہروردیہ وغیرہ در دریا [illegible] یافتہ نشود

فلہذا اسسلۂ اکثر مشایخ بحضرت علی علیہ السلام منتہی میشود و انہم تشیع با نفی
تفضیل شیخین رضی اللہ عنہما و غیرہم نیست زیرا کہ مراد ازان ترقیست بمقام قربت
بحق سبحانہ تعالےٰ کہ دیگرے بدان ترقی و قربت نرسیدہ باشند
و مراد ازین تنزل ست بعد ترقی از مقام قربت براے تکمیل ناقصان
پس ہر دو مقام جداست یکی با دیگرے منافات ندارد و لا ینافی
ذلک رجحان الغیر فی الآحاد الاخر پس از ہر دو منصب مقام ہر کرا خواست
اقامت عطا فرمود ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم
وصلی اللہ تعالےٰ علی خیر خلقہ سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ و اولیاء امتہ اجمعین برحمتک
یا ارحم الراحمین و آخر دعوانا ان الحمد للہ رب العلمین ہکذا فی کتب علم الکلام
والعقائد والحقائق والتصوف والسلوک فمن شاء الاطلاع علیہا فلیرجع الیہا
ف بدانکہ مسئلہ تفضیل قطعی ست یا ظنی بحسب اختلاف ائمہ دین پس
در ہمہ حال واجب القبول ست زیرا کہ قطعی در شرع شریف حکم فرض دارد
و ظنی حکم واجب و ترک طرفین ہر دو موجب عتاب و عقاب ست ف بدانکہ
ولایت ولی ست و او ہر جا خبر میدہد یعنی قرب خود نیست حاصل ولایت
مگر قرب حضرت حق سبحانہ و تعالےٰ و آن بر دو قسم ست ولایت عامہ
و ولایت خاصہ و لایت عامہ مشترک ست میان ہمہ مومنان قال اللہ تعالےٰ
اللہ ولی الذین آمنوا الایہ و ولایت خاصہ مخصوص ست بواصلان از ارباب
سلوک و ہی عبارۃ عن فناء العبد فی الحق و بقائہ بہ والولی ہو الفانی فیہ
والباقی بہ و فنا عبارت ست از نہایت سیر الی اللہ و بقا عبارت ست

رجوع بکتب تصوف کند درین مختصر زیادہ ازین گنجائش نیست ۱۲ منہ

از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیهٔ وجود
را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله انگاه متحقق شود که بنده را
بعد از فناء مطلق وجودی و ذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان
در عالم اتصاف باوصاف الهی و تخلق باخلاق ربانی ترقی کند فقط من نفحات
ف بدانکه اهل وصول بعد از انبیا صلوة الرحمن علیهم دو طائفه اند اول مشائخ
صوفیه که بواسطهٔ کمال متابعت رسول صلی الله علیه وسلم مرتبهٔ وصول
یافته اند و بعد ازان در رجوع برای دعوت خلق بطریق متابعت ماذون
و مامور شده اند اینطائفه کاملان مکمل اند که فضل و عنایت ازلی ایشانرا
بعد از استغراق در عین جمع و لجهٔ توحید از شکم ماهی فنا بساحل تفرقه و میدان
بقا خلاصی و مناصی ارزانی فرموده تا خلق را به نجات و درجات دلالت
کنند و اما طائفهٔ دوم آن جماعت اند که بعد وصول بدرجهٔ کمال حوالهٔ تکمیل
و رجوع بخلق بایشان نرفت و غرقهٔ بحر جمع گشتند و در شکم ماهی فنا چنان
ناچیز و مستهلک شدند که از ایشان هرگز خبری و اثری بساحل
تفرقه و ناحیت بقا نرسید و در سلک زمرهٔ سکان قباب غیرت و قطان
دیار حیرت انخراط یافتند و بعد ازان از کمال وصول ولایت تکمیل دیگران
بایشان مفوض نگشت فقط من نفحات الانس ف و آنکه گویند که نظر
دقیق بالبداهه حکم میکند که مکمل از کامل محض افضل میباشد گوییم انگاه میشود
که هر دو در کاملیت برابر باشند بعد ازان یکی را مرتبهٔ تکمیل بخشند
درینصورت البته آن مکمل را بران کامل فضل میتوان نهاد و اینجا چنین نیست

زیرا که کاملیت شیخین بدلیل نص شارع که لفظ افضل وخیر در حق آنها ورود
یافته وبدلیل اجماع جمهور ائمهٔ دین بالضرورة از کاملیت دیگران فائق ومتمیز
باشد پس کاملیت دیگران در حق آنها قادح ومانع افضلیت ایشان نخواهد
شد گو وفور کاملیت در حق دیگران دلالت بر افضلیت خاص دارد اما بر افضلیت
من حیث المجموع وفضل کلی محمول نخواهد شد وف بدانکه افضلیت دو قسم
است یکے اختصاصی از جانب خدای تعالے جل جلاله که بے سابقهٔ عمل
وبے تقدیم خدمتی چیزے را بر چیزے فضل بخشد وترجیح محض بنص
شارع ثابت میشود واختلاف ومنازعت را درین قسم گنجایشی نیست دوم
جزائی که بمقابلهٔ عمل عطا میشود وما نحن فیه همین قسم دوم است ومحل
منازعت واختلاف همین قسم است وانقسیم بدو وجه صادق می آید یکے آنکه
فاضل از مفضول در فضل من جمیع الوجوه راجح بود یعنی در هر صفتی وکمالی
که تصور کنند وموازنه نمایند ترجیح دارد دوم آنکه چنان نشود بلکه در جمیع صفات
وفضائل من حیث المجموع رجحان دارد نه باعتبار افرادی فرادی و
بهذا المعنی لاینافی رجحان المفضول عن الفاضل فی الآحاد الأخر ولا یرد
النقض فی معنی الافضل ایضا لان صیغة افضل موضوع للزیادة فی المعنی
المصدری بالمعنی الاعم کما ذکرنا والتفضیل بالمعنی المذکور المعبر عنه بالفضل
الکلی من ضروریات مذهب اهل السنة والجماعة وعلمائهم فلا محیص لمدعی
السنة عن قبوله والا لا یطلق علیه لفظ اهل السنة والجماعة بل یطلق علیه
لفظ اثنا عشریة المفضلة وآنکه بعضے نافهمان مراد از فضلیت صرف اولیت

وسبقت در خلافت و بادشاهت ظاهری و امارت و سلطنت انتظامی دنیوی
میگیرند محض سفاهت ست بدلیل آنکه صدیق اکبر و فاروق اعظم هر دو بامور
بودند باطاعت عمرو بن العاص رضی الله عنه در غزوه ذات السلاسل حالانکه
حضرات شیخین بالاتفاق افضل بودند از عمرو بن العاص رضی الله عنه اینجا
معلوم شد که وجوب طاعت شخصے بر شخصے نیز افضل مطاع بر مطیع نمیکند
ونیز از ینکه نصوص فضیلت دذکر کردن صحابه مراورا در محاورات خود شان
واتفاق کردن ایشان بر تفضیل شیخین رضی الله عنه قبل از خلافت وقوع
یافته بلکه احادیث بیعت صدیق دلالت صریحه دارد که خلافت بر بنائے فضیلت
شده نه آنکه فضیلت مبنی بر خلافت باشد ف وکسانیکه میگویند که نصوص
فضیلت متعارض اند میگوییم تعارض انگاه میشود که لفظے در حق دو کس
وارد شود و دلالت بر فضیلت هر دو کند و عند التفحص چنین نیست بلکه لفظ
افضل و خیر که نص در مدعاست در حق شیخین رضی الله عنه ورود یافته
ولفظ سیادت ومحبت وشرف در حق حضرت علی کرم الله وجهه و فاطمه
وعائشه رضی الله عنهما ورود یافته واین الفاظ دلالت بر فضیلت جزئی اند
نه بر فضیلت پس در حقیقت تعارض نیست اما نصوص در حق عثمان
ومولی علی رضی الله عنهما البته متعارض اند که انجا هم تفضیل عثمان رضی الله
عنه مذهب جمهور ست والله اعلم بالصواب ف بدانکه اگر ولایت
خاصه در ذات شیخین مسلم نداری مسئله فضیلت ایشان گو
از ضروریات دین اسلام نشمرده اند که منکر آن کافر گردد مگر از ضروریات

مذہب اہلِ سنت وجماعت دانستہ اند کہ منکران خارج از دائرۂ اہلِ سنت وجماعت ست رسیدن نباید زیراکہ عند النقل والعقل غیر ولی از ولی افضل بمعنی مذکور نمیشود وہمچنین اگر ولایتِ ذاتی وکمالِ نفسانی در ذاتِ ایشان از سائر اولیا فائق ندانی ہمین نقص باقی میماند زیراکہ ادنیٰ از اعلیٰ ہم افضل بمعنی مذکور نمیتواند شد لاجرم بالضرورۃ ولایتِ ذاتی وکمالِ نفسانی ایشانرا فائق از ہمہ اولیا اعتقاد باید کرد وہذا ہو عین نتیجۃ الافضلیۃ فی الحقیقۃ واللہ سبحانہ اعلم بالصواب ف موجبِ فضلیت قربِ منزلت ست عند اللہ وزیادتِ عزو کرامت وجاہ ونتیجۂ آنش در دنیا وجوبِ تعظیم فاضل بر مفضول ست واللہ تعالیٰ اعلم واین ست ملخص عقیدۂ سنیان کہ بقیدِ تحریر آوردہ شد ہر کرا تحقیق تفضیل درکارست گو خوش بیا وبسوی رسائلِ فقیر ودیگر تالیفات وتحقیقاتِ کبرای محققین اہلِ سنت وجماعت رجوع نما تجد فیہا ما تقربہ الاعین وتنشرح الصدور والصلوٰۃ والسلام علی سیدنا ومولٰنا محمد شافع یوم النشور وعلی آلہ واصحابہ نجوم الدیاجیر

تمت

حامدًا ومصلیًا ومسلمًا

راقمِ سیہ کار عفا عنہ العزیز الغفار ازین رسالۂ متبرکہ کہ بتقاضہ نمودہ زبان قاصر البیان خود را از تحسین آفرین حضرتِ مولف ادامہ اللہ سبحانہ بالافاضۃ عاجز یافت حق اینست کہ آنچہ حضرت سابق الوصف دربارۂ تفضیل

حضرات شیخین رضی الله عنهما درین رساله تحقیق فرموده همون مذهب جمهور متکلمین و متصوفین از اهل سنت و جماعت کثرهم الله تعالی است والله سبحانه اعلم بالصواب عنده ام الکتاب حرره العبد الخامل محمد عادل عامله الله تعالی بفضله الشامل وجعله من الآمنین یوم الرجف و الزلازل

مهر: محمد عادل ۱۲۹۶ حاکم محکمه شرع

ایضاً

این رساله را معاینه ساختم و بمطالعه اش حظی بر داشتم مولفش درین رساله آنچه تحقیق کرده همون مذهب اهل سنت و جماعت ست حرره الراجی عفو ربه القوی ابو الحسنات محمد عبد الحی اللکهنوی تجاوز الله عن ذنبه الجلی و الخفی

مهر: محمد عبد الحی ۱۲۸۶ ابو الحسنات

ایضاً

بنده هیچمیرز این رساله را بالاجمال از مقامات شتی معاینه کرده فذلکه کلام در اختتام آن دریافت تحسین مؤلف و حضرت مؤلف ایده الله بالتبیان پرداخت فی الواقع مذهب منصور جمهور اهل سنت و جماعت همین ست که شیخین رضی الله عنهما را تفضیل کلی باعتبار کثرت ثواب و قرب الی الله بر ختنین رضی الله عنهما حاصل ست اگرچه بعضی از فضائل جزئیه که در ذات بابرکات سیدنا علی کرم الله وجهه بوده در ایشان نبود والله اعلم کتبه العبد الراجی شفاعة نبیه التهامی محمد عبد الله بن الحاج السید آل احمد الحسینی الواسطی البلگرامی عاملهما الله بلطفه العمیم و رزقهما النعیم المقیم

مهر: محمد عبد الله ۱۲۸۳

مثنوی متضمن تاریخ ترتیب کتاب نتیجۂ طبع رسا بادہ کش خمخانۂ سخن جوہر شناس میکدۂ علم و فن جناب مستطاب مولانا مولوی محمد امتیاز احمد صاحب آثیر بالک سلمہ

ساقیا بادۂ منصور و شراب گیلان | مرشد جام ولا پیر مغان عرفان
بوالحسن ثانی و بوالمجد بعالم اول | بوالکرم بوالفرح از جملہ نسبت اکمل
در چنین دیر خرابات بخرق عادات | رہروان راشدہ چون خضر چراغ برکات
دعوی حق بہ براہین طریقت حق شد | رد ہر منکر بدست بجہت نطق شد
بادۂ فکر حسین دید چہ برآمد بہ جوش | آمد از ملتقط حق (دفتر تحقیق) بگوش

ایضاً تاریخ طبع

بہت سے اختلافی تھے مسائل | بڑی تھی جنکے حل ہونے میں مشکل
سمجھتا تھا کوئی گروہ جو سنت | تو کہتا دوسرا یہ مستحب ہے
فروغ فرض میں تھی تکرار اکثر | اصول شرع تھی قائم سراسر
قریب آیا قیامت کا زمانہ | ہوئے سب خود پسندی میں یگانہ
جہان ذہن رسا زور رو نہ آیا | ہوا مذہب نشانہ امتحان کا
غرض یہ سلسلہ پہونچا یہاں تک | یقینیات میں ہونے لگا شک
صحابہ میں جو ہے افضل بتحقیق | لقب ہے جسکا یار غار صدیق
بنے خود مقتدا جسکو بنائیں | علی تہمت خلافت پہ لگائیں
وہی عرفان حق میں ہو نہ کامل | اُو سیکو علم باطن ہو نہ حاصل
معاذ اللہ یہ سب شیطان کے ہیں کام | رکھے سبکو حصول حق سے ناکام

ہوا اسوقت مین از حد ضروری
کہ سو تحقیق اسکی ہو رہی پوری
وہین اک خضر راہِ معرفت نے
کیا تکمیل اسکو امرِ حق سے
رسالہ ایسا یہ لکہا مدلل
کہ عقدے جس سے سارے ہوگئے حل
مجھے تہا ہیچ وتاب سال اسکا
یکایک غیب سے یون دلمین آیا
کہ اسمی نام نیز کیون چین بر جبین ہے
چراغ اہلِ دین - یہ بالیقین ہے

خاتمۃ الطبع

اشرف سخن کہ عنوانِ صحیفۂ دانش ہمان تواند بود حمدِ یگانہ بی ہمتاست کہ وجودِ خاکیِ انسان را در قالب اِنَّ الْاِنْسَانَ فِیْ اَحْسَنِ تَقْوِیْمٍ ریختہ صفحۂ حالش برقم فَفَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰی بَعْضٍ مزین و منور ساخت - و احسن کلم کہ بسملۂ کتابِ بینشش باید نمود نعتِ ہادیِ یکتاست کہ سرگشتگان بادیۂ ضلالت را بسر منزلِ ہدایت آورده ظاہر شان بخلعتِ شریعتِ غرا آراستہ و در ترویحِ مشامِ باطن بریاحینِ یقین و عرفان پرداخت صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ نُجُوْمِ الْہُدٰی وَمَصَابِیْحِ الدُّجٰی - اما بعد شنیدن را مژدهٔ دیدن باد کہ درین زمانِ میمنت اقتران کتابِ فیض انتساب باعثِ تقویتِ ایمان - موجبِ زیادتِ ایقان متنِ متین پسندیدهٔ اہلِ دین - یعنی **دلیل الیقین من کلمات العارفین** از رشحاتِ ابر بدر ابر خامۂ ہدایت ختامہ شمعِ بزمِ عرفان - چراغِ کعبہ

ایمان ۔ کلیم طور طریقت ۔ مسیح چرخ حقیقت ۔ اُسوۃ الواصلین
عمدۃ الکاملین ۔ مطلع اشعۂ انوار الٰہی ۔ مظہر فیوضات نامتناہی ۔ سیاح
صحاری تجرید ۔ سباح بحار تفرید ۔ عالم و عامل ۔ عارف کامل مولانا
و مقتدانا جناب شاہ **ابو الحسین احمد نوری المعروف بمیاں صاحب**
قادری برکاتی مارہروی لازالت شموس افاضاتہ علی رؤس
المسترشدین بازغۃ و ما برحت اقمار افاداتہ علی العالمین لامعۃ
حسب اجازت جناب مستطاب مولانا مولوی محمد امتیاز احمد
صاحب تاثیر و مولوی **علی احمد خان** صاحب اسیر سلمہما اللہ القدیر
در مطبع نامی نسیم سحر ۔ بدایون بماہ رمضان المبارک سنہ یکہزار
و سہ صد و چہار ہجری نبوی صلعم بحسن سعی کارپردازان مطبع
باحسن وجوہ حلیۂ انطباع در برکشیدہ بصد آب و تاب نور افزای
دیدۂ نظارگیان و چشم افروز بصیرت مشتاقان گردید

تمت

تصحیح اغلاط دلیل الیقین

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲	۳	نافعہ	نافعہ
۳	۵	حدیث	حدیث
״	۱۴	می نماید	می نمایم
״	۱۵	فذالکہ	فذلکہ
۴	۸	ابو حجیفہ	ابو جحیفہ
۵	۶	مانقیت	مابقیت
״	۱۵	الااجد	لااجد
۸	۱	عقلیہ	عقاید
״	۱۹	تفصیل	تفضیل
۱۰	۱۹	صلواۃ	صلوٰۃ
۱۵	۳	ابن	این
۱۵	۱۴	دلبشش	دلشش
۱۶	۴	می باید	می یابد
״	۸	بہ نشانند	بہ نشانند
״	۹	بہ نشیند	بنشینند
״	۱۶	فضل دہند	فضل نہند
״	״	ذالک	ذلک
۱۷	۲	تقریہ	تفریہ
۲۰	۱	صواب	ثواب
۲۰	۱۰	افرمود	نفرمود

صفحہ	سطر	غلط	صحـ
۲۱	۲۳	درلصوی	درتصو[illegible]
״	۷	شدانکہ شیخین	شد آنکہ تفضیل[illegible]
״	۸	بیاودہند	بیاد دہند
۲۲	۵	فوائد الفوائد	فوائد الفؤاد
״	۱۲	ابن است	این است
۲۳	۱	برہیونی	بزہیونی
۲۴	۱۰	ونہنا	وہا ونہا
۲۶	۳	ولاغرائبت	ولاغریبت
״	۱۲	ابن موسی	ابن موسیٰ
״	۱۶	سفین	سفیان
۲۷	۱	اجماع سلف	سلف
״	۶	تعاسئے	تعالیٰ[illegible]
״	۹	ہذالامۃ	ہذہ الامۃ
״	۱۸	ستہما	ستہما را
۲۸	۱۶	ردز	روز
״	۱۸	ناباسند	نباشد
۳۰	۱۱	بجشی	بجستجو
۳۱	۱۵	معصیت	معصیت[illegible]
۳۲	۴	جابر عبداللہ	جابر بن[illegible]
۳۳	۳	علیہ سیدنا	علی سیدنا
״	۸	گوی	گوید[illegible]

سطر	غلط	صحیح
۱۲	حضرت	حضرات
۴	آمد	آید
۸	کشائیشن	کشائیستن
۱۴	ابلکر	ابا بکر
۱۸	شبہم	وشبہم
۱۲	انتہی	رانتہی
۶	شفقته	شفقته
۱۴	العجب	العجب
۸	شریفه محمد	شریفه
۳	کذالک	کذالک
۱۴	تا باشد	تا باشد
۱۵	السنیر	السنیر
۱۸	بنا لمقاصد	بذا المقاصد
۷	یکی د	یکی
۸	درگاه	درگاه
۴	سلمه الله	سلمه الله
۷	ابوحفص	ابوحفص
۱۰	عمر عاص	عمرو عاص
۱۳	نعدوم	مخدوم
۲	وانتهی	انتهی

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۵۳	۱۵	اهل	محل
۵۴	۸	بیشتر	بیشتر بود
۵۵	۸	انکار اینکار انکار	انکار این انکار
״	۱۲	اگر خواهد	اگر کسی خواهد
۵۶	۱۴	بنی آدم سوای انبیا	بنی آدم انبیا
۵۹	۱۰	همه اینها	همه اینان
۶۱	۱۱	مناقب	مناقب [illegible]
۶۳	۳	اتفاق	انفاق
۶۶	۴	یکی ترکی	یکی [illegible] ترکی
۶۷	۵	جناب	جنابت
۶۸	۲	الصلوات	الصلوات
״	۴	صلی علیه	صلی الله علیه
۶۹	۲	تامل	تامل
۷۰	۱۶	اتفقتکم	اتفقتکم
۷۷	۷	عنه	عنها
۷۸	۱۲	عنه	عنها

در هر لفظ واوی که [illegible] تو جیهش حق الیقین
[illegible] دلیل الیقین [illegible]
[illegible] الاشراف [illegible]
[illegible]